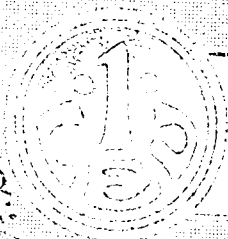

OLEGIUNEA
SFETEA

N. GANE

SPICE

EDIȚIA II

BUCUREȘTI

INSTITUTUL DE ARTE * C. SFETEA

* GRAFICE ȘI EDITURA

96, Str. Lipscani, 96

BIBLIOTECA CENTRALA
A
UNIVERSITAȚII
DIN
BUCUREȘTI

No. Curent 12291 Format.....

No. Inventar 17207 Anul .....

Secția ..... Raftul.....

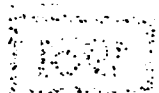
~~Inv. 14323~~

~~Inv. 12291~~

SPICE

b 209405

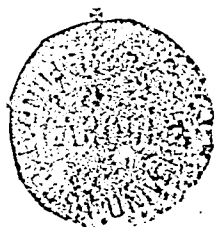
DE

N. GANE

MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

EDIȚIA II

17207

**BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITARA
BUCUREȘTI**

Donațiunea Maieresc

BUCUREȘTI

INSTITUTUL DE ARTE * * * * * C. SFETEA

* * * * * GRAFICE ȘI EDITURA

96, Strada Lipscani, 96

1910

859-32

CONTROL 1955

Eticheta	
Cota	~~12.291~~
Inten.	~~17207~~

CONTROL 195

1961

J

REGISTRAT	ESTATA
COTA	12.291

RC 111 / 05

B.C.U. Bucuresti

C17207

CIUBUCUL LOGOFĂTULUI MANOLE BUHUȘ

CIUBUCUL LOGOFĂTULUI MANOLE BUHUȘ

În vremile cele bătrânești, vremi de belșug, pe când boierii ședeau la moșiile lor și vara și iarna, fără altă grijă decât grija câmpului și a gospodăriei lor și aveau hambarele, coșarele și cămărilor totdeauna pline cu cele trebuitoare la o casă boierească, trăia la moșia sa Buhușul, logofătul Manole Buhuș, boier de neam mare, bogat și cu dare de mână.

El purtă antereu lung până la călcâiu, brâu la mijlocul trupului și fes roșu cu canaf albastru pe cap. Când eșea la câmp sau mergea să-și viziteze vecinii, îmbracă peste antereu o giubea blănită sau numai căptușită, după cum eră timpul și peste fes puneă o pălărie neagră cu margini late.

Tot luxul lui de bogătaș nu se invederă decât în scumpetea blănurilor, a mătăsurilor din care

își croiă antereciile și a șalurilor turcești din care își făcea brăiele.

Întinsele lui holde și imașuri erau acoperite cu pâne de tot soiul, cu turme de vite și herghelii de cai din care își umplea grajdul; pivnițele-i gemeau de poloboace cu vinuri vechi de Odobești și Cotnari și în ogradă furnică un sălaș întreg de țigani din care își alegea slugile. Mai avea apoi sub stăpânirea lui un taraf de lăutari care îi cântau de inimă albastră în zilele când avea musafiri la masă, ceceace i se întâmplă foarte des, pentru că în casa lui, casă mare, încăpătoare, se trăia ca în sânul lui Avram, în mijlocul unui belșug unde totul era de-a gata, totul venea la timp și unde nu întâlneai decât voie bună și inimi deschise. Căci conul Manole Buhuș era în toată puterea cuvântului un om cum se cade, om al lui Dumnezeu, darnic, glumeț, bun la inimă, și pe al cărui cuvânt puteai zidi o cetate; însă avea cusurul că era din firea lui grabnic la ocară și la pedepse ca toți acei deprinși de mici a porunci și a fi ascultați.

Dacă se întâmplă că, scos din răbdare de neascultarea sau obrăznicia vreunui țigan, porunceă să i se dea câteva bice la scară după obiceiul de atunci, tot el îl chemă apoi la dânsul, îl mustră cu cuvinte părintești și de multe ori cel bătut, dacă își recunoștea greșala, nu se întorcea dela el cu mâna goală.

Conul Manole erà însurat cu o femeie de asemenea a lui Dumnezeu, deșteaptă, bună gospodină și spornică la treabă. Unde n'o căutai o găseai scuturând, grijind, făcând rânduială și înveselind casa cu ochii ei cei mari, negri, care avusesse în tinerețe mult vino 'ncoace, după cum spunea conul Manole la chefuri. Un bujor de băiat, singurul copil ce-i dăruise Dumnezeu după o căsătorie de șasesprezece ani, fu așezat într'o școală la Paris și lipsa lui erà, pot zice, singurul nour ce întunecà cerul conului Manole în traiul lui. delà moșie.

De altfel ar fi dus ca totdeauna viață patriarhală, tihnită, fără să-și numere zilele, dar gândul îi rătăcea mereu departe, hât departe colo peste hotare la iubitul lui moștenitor pe care nu-l văzuse de doi ani și somnul începea să-i fie neliniștit. Într'o noapte chiar a avut un vis urît care l-a făcut să sară ars din pat și l-a hotărît să plece numaidecât și cât mai degrabă la Paris.

Călătoria până la Paris nu erà pe vremea aceea o jucărie. Trebuia cel puțin o lună să ajungi până acolo, căci în străinătate nu erau drumuri de fier decât delà Cracovia înainte, iar la noi nu erau nici măcar șosele. Trebuia, vorba ceea, să-ți faci testamentul la plecare. Dar inima de tată nu cunoaște piedici când dorul o atrage. Deși știà un pic de franțuzească cât să nu moară de foame între franțuzi, își angajă totuși un tâlmăciu franțuz

ca tovarăș care să-l călăuzească în lungă călătorie.

A pus vreo zece zile logofeteasa ca să-i pregătească cele trebuitoare pentru drum. Când însă crezù el că toate erau acum prevăzute și puse la geamandan, încât nu avea decât să ordone înhămarea poștalioanelor și să plece, deodată femeia lui îi observă:

— Da bine, Manole dragă, ai să mergi în străinătate cu îmbrăcămintea asta?

— Da cu care?

— Apoi nu te gândești că are să se uite lumea la tine ca la urs? Pe acolo nu se poartă anterie și giubele.

— Care vra să zică ar trebui să mă îmbrac nemțește...

— Negreșit, asta e și părerea d-lui Ernest care are să te întovărășească.

— Hum!... să mă schimosesc acum la bătrânețe; asta nu-mi prea vine la socoteală. Dar la urma urmei poate că ai dreptate. El ținea seamă de părerile totdeauna bine cumpănite ale femeii lui.

Astfel dânsul comandă să i se facă trei rânduri de haine evropenești mai subțiri și mai groase pentru toate timpurile, și când croitorul i le aduse, se îmbracă în noul său costum devoiaj și se puse în fața unei oglinzi.

— Halal, îmbrăcămintea, zise el pufnind de râs,

parcă-s un Neamț calic de cei care scoț măsele la iarmaroc. Băiatul n'are să mă mai cunoască când m'o vedea la Paris.

— Toate-s bune și frumoase adause el, dar dacă am primit să mă fac de răs în haine așa caraghioase, nu voi primi niciodată să mă desfac de ciubuc și de cafeaua mea turcească cu caimac.

În adevăr, pe lângă merindele cu care femeea lui îi ticsise boccelele, îi puse și un felegian anume pentru cafea cum și trei ocale de tutun turcesc, iar ciubucul cel de iasomie cu imamea de chihlimbar îl luă boerul în mână ca să-i slujească și de baston.

— Când n'oi pufăi dintr'ânsul, m'oi apăra cu el de câini, zicea conul Manole glumind.

— Vai! Ciubucul eră să-i slujească cu totul pentru altă întrebuintare.

Apoi când sosi ziua cea mare hotărîtă pentru plecare și trăsura cu opt poștalioni suri trase la scară, conul Manole își sărută soția, își luă ziua bună dela slugi și se sui în trăsură având la stânga pe Franțuzul Ernest iar în capră pe vătăvul de curte și pe Ciordilă Țiganul. Acest din urmă aveă să întovărășească și să slujească pe stăpânul său în tot timpul călătoriei.

Surugii plesniră din harapnice; cei opt poștalioni suri bine hrăniți și iuți de picior, înhămați în șir porniră prin poarta curței în trap mare, și

după o jumătate de oră de mers spornic, conul Manole Buhuș pierdù din vedere satul și casa boierească de pe moșia Buhușul, unde nu avea să se întoarcă decât poate peste vreo șase luni. Câte nu se pot întâmpla într'atâta amar de vreme!

Deși atras puternic de dorul copilului, totuși conul Manole se simțea îngrijit de un drum așa de lung în țări străine ne mai umblate de el, locuite de alte neamuri, cu alte legi și obiceiuri, vorbind alte limbi și închinându-se la alți sfinți. Pe fața lui se vedeă întipărită teama necunoscutului; fața însă mohorită a țiganului străluceă de veselie. Aveă mă rog, să vadă atâtea târguri și atâtea minunății nemai pomenite. De bucuros ce eră țiganul, nu avea astâmpăr pe capră, parcă-i pusese cineva urzici în pantaloni; încât a trebuit boerul de vreo două-trei ori să-i zică să se liniștească.

La frontieră conul Manole Buhuș eră cât pe ce să se pue în gură cu un gulerat de vameș austriac, care îi cerea o sumă necrezut de mare pentru acele trei ocale de tutun ce luase cu sine. A intervenit însă Franțuzul care l-a domolit și l-a făcut să plătească. Ce vreți, conul Manole nu eră deprins a se supune la legi și regulamente, a plăti dări și accize, căci în Moldova noastră binecuvântată pe atunci boierii erau scutiți de orice soi de dări și hăvalele. El n'a călcat niciodată

pragul vreunei dregătorii publice; iar în casa lui, ferească Dumnezeu, nu s'ar fi înfățișat vreun obraz al cârmuirii decât doar cu spinarea încovoiată pentru a sărută mâna soției lui și a-l felicita de ziua onomastică sau de alte sărbători mari. Un chinovnic, un vameș, un privighitor de ocol, un căpitan de pașiri nici nu îndrăzneă să se pue jos dinaintea lui. Cum dar eră să nu-i pară ciudat că guleratul de neamț îl silește să plătească încă odată prețul tutunului. Ei, Doamne, prin câte alte vămi aveă să mai treacă tutunul până să ajungă la Paris și de câte ori eră să i se mai ia prețul! Dar fie că făceă. Pentru tabietul boerului nu se drămăluiesc paralele.

Odată intrați pe pământul austriac, surugii au lăsat din porunca stăpânului caii la trap moale, mărunț, pe șoseaua cea mare a Bucovinei, căci drumul eră lung până la Cracovia unde începeă calea ferată spre Viena. În fiecare zi el făceă câte două popasuri, se îngrijeă ca poștalionii să fie hrăniți și adăpați la vreme și noaptea se odihneă la otelurile ce întâlneă în cale.

Câte zile a mers el așa dealungul Bucovinei și Galiciei prin toate satele și târgurile ce străbăteă șoseaua, el singur nu mai ținea minte; le pierduse numărul. Prin fiecare sat însă, și mai cu seamă prin târguri, șiragul cel lung de poștalioni făceă mare zgomot. Toți locuitorii: bărbați, femei, copii, căței și porcei îi eșau în cale mirați,

să vadă asemena alai de înhămătură condusă de doi surugii năbădăioși, în haine de abă albă cu fireturi negre, și care săltând pe șea pocneau din bice și chiuiiau cât le luă gura. Așă năzdrăvanie nu se mai văzuse pe meleagurile acelea.

În Lemberg eră boierul cât pe ce să aibă iarăși oarecare daraveri cu poliția, care îi opri trăsura în loc și ordonă surugiilor să nu mai chiuie și să nu mai bată din harapnice, pentrucă provocau neorîndueli pe stradă, sperîind caii dela celelalte trăsuri.

— Țară calică! zicea logofătul Buhuș, cuprîns de un adânc dispreț pentru Nemți. Auzi mă rog, nu încap pantofarii de caii mei!...

A mers cât a mers logofătul din popas în popas, din târg în târg, trei săptămâni pline până la Cracovia, de unde a dat drumul trăsorii cu ordin să se întoarcă acasă sub privigherea vătavului, iar el cu Franțuzul și Țiganul a plecat cu drumul de fier spre Paris.

Drumul de fier a fost cea întâia mare surprindere pentru dânsul. Nu-și putea da el samă cum niște hardughii de case pe roate, aninate una de alta, pot să alerge nebune pe șine, fără cai.

— Drăcie nemțească, zicea el, fără a i se micșurâ disprețul pentru așă numiții pantofari, căci el nu admitea alt mijloc creștinesc de locomoțiune decât acel apucat de la părinți. Eu nu-mi

dau poștalionii mei pe toate mașinele lor care suflă ca niște rable de cai ofticoși.

Și cu toate aceste, după ce se așeză în vagon, unde mergea comod, fără să-l bată vântul, soarele sau ploaia și mergea tras de mașina cea ofticoasă mai repede de zece ori decât cu poștalionii cei iuși de picior, după ce văzù că în așa zisa hardughie el poate să se miște, să se lungească, ba chiar să și așipească câte odată, atunci începù să prețuiască drăcia nemțească, căci fără dânsa cine știe când ar fi ajuns la Paris să-și îmbrățișeze copilul și câte parale l-ar fi costat cei opt poștalioni ai lui.

Totuși, neavând încredere în vrednicia mașinistului și vroind a se odihni mai bine nopțile, el nu călătorea decât ziua.

E mai cuminte să stăm noaptea pe loc, băgă de seamă el; când nu vezi nimic dinaintea ochilor multe se pot întâmpla: ba vorba ceea, se strică căruța 'n drum, ba s'aprinde o roată, ba îți iese tâlharii înainte, ba dai peste o potae de lupi. Și dac'om ajunge adică cu șapte, opt zile mai târziu, ce pagubă avem de acolo, că doar nu ne alungă Turcii și nici n'avem termen de judecată la Paris.

Boierul de altfel judecă bine, când te gândești mai ales că el niciodată nu pusese piciorul peste hotar și că făcea astă călătorie cu vreo opt zeci

de ani în urmă pe când nu erau căile ferate așa bine organizate ca acum.

La frontiera Bavariei a mai avut el o mică te-vatură cu vameșul, care a fost mult mai aspru în canoane decât cel austriac. Bavarezul, după ce i-a luat iar vamă pe tutun, i-a deschis toate lă-zile, i-a scuturat toate rufele, i-a desfăcut chiar sacul cu merinde unde, închipuiți-vă lucru neaș-teptat, a dat peste o legătură care răspândea un miros atât de acru și neplăcut, încât a început Neamțul să strănute.

— Fui Teufel, strigă el, *was ist das für eine schweineri?*

Eră o legătură cu țări pe care i-o pusesse cu-coana între provizii. S'a strâns tot nemțărutul îm-prejur și se uită la el ca la o dihanie sălbatică, neînțelegând cum poate un om să mănânce ase-menea spurcăciuni care cârneau din loc nasurile nemțești.

Atunci vameșul indignat, ingrețoșat aruncă hâr-tia cu țări jos pe podele fără să mai ceară voia boierului, iar acesta, țâfnit de așa obrăznicie, simți sângele că i se sue la cap, și prin o mișcare nervoasă, necugetată, ridică ciubucul în aer ca să-l pocnească. Noroc că Ernest Franțuzul îi oprî mâna până a nu cădea pe spinarea Neamțului; de altfel cine știe ce belea și-ar mai fi stârnit pe cap. Cu toate aceste dânsul a fost condamnat la cincisprezece fiorini amendă pentru gestul său a-

menințător cum și la confiscarea țârilor cu pricina.

Dar i-ai țării dacă ai de unde. Ciordilă Țiganul, profitând de confuzia produsă de stăpânul său, prin ridicarea ciubucului, șterpeli hârtia cu țări de jos fără să bage niminea de seamă și o ascunse bine în buzunar.

Mare a fost cheful boerului când, după plecarea trenului, Țiganul i-a arătat țării. A plătit el un ștraf de 15 fiorini, dar și Neamțul a fost păcălit. Însă temându-se să nu aibă acelaș bucluc la celelalte hotare, conul Mănole a aruncat țării pe fereastră spre marea supărare a lui Ciordilă, care ar fi preferit să-i mănânce.

A mai mers așa o bucată de drum logofătul Buhuș în colțul lui de vagon clasa I-ia, picior peste picior, cu gândul la copil și cu ciubucul la gură, având în fața lui pe Franțuz și în colțul opus al vagonului pe Ciordilă, care și el așipea din vremea în vreme; și ar fi mers așa liniștit dacă la fiecare hotar nu l-ar fi tras Nemții de mâneacă pentru vama tutunului care se scumpise acum amarnic.

Dar nu-i eră lui atâta de bani, că aveă de unde plăti, cât de felul pușin politicoș cu care gulerajii de vameși îi cereau plata fără să se sfiască de rangul lui de logofăt mare care călătoreă, mă rog, cu tălmăciu și cu fecior.

— Ce calicie căptușită cu obrăznicie, zicea logofătul! Unde se pomenește așa ceva la noi!

La una din stațiile mai mari se urcă în vagonul lui un domn care trebui să fi fost un om însemnat, judecând după lumea care venise să-l salute la ușa vagonului și după numărul geamandanelor ce aveà cu el. Boierul nostru, care sorbea din ciubuc îl privi de sus până jos cu cel mai adânc dispreț. Toți Nemții în ochii lui erau niște calici care mănâncă șoareci, scot dinți la iarma-roace și joacă pe fringhie.

— Cine dracul ni l-a aduși pe ăsta aici să ne strâmtoreze, zise el cu glas morocănos adresându-se Franțuzului.

— Nu vă supărați, boerule, răspunse străinul într'o românească destul de răspicată; dacă vă duceți mai departe, apoi dăseară o să scăpați de mine.

N'a fost proastă mirarea și tot odată bucuria boierului, când l-a auzit vorbind limba lui, el care de la plecarea din țară nu o mai auzise decât din gura Franțuzului și a Țiganului.

— Da bine, d-voastră sunteți de la noi, dacă nu vă este cu supărare?

— Ba nu, sunt proprietar din Bucovina, baronul Andrei Tabără.

— Și eu logofătul Manolè Buhuș, proprietar din Moldova...

Amândoi se închinară și se strânsură de mână;

apoi boierul care aveà ciubucul de curând aprins cu o bunătate de caimac ale cărui fire spânzurau peste marginile lulelei, își scoase basmaua de mătase din buzunar, șterse bine imameaua cea de chihlimbar și oferi ciubucul baronului. Așa erà cea mai mare cinste ce făcea el de obicei vreunui musafir pe care vroia să-l deosibească.

— E tutun turcesc, Bectemis de doi galbeni ocaua, adause el cu oarecare mândrie, dar acum mă ține de trei ori mai scump cu vămile prin care am trecut.

— Apoi așa e pe aicea, răspuse baronul fumând cu poftă din ciubuc, biruri cât păr pe cap: bir pe ferești, pe ogiașuri, pe cai, pe câini și pe câte nu-ți mai trăsnește prin minte. Îți ia jumătate din venit.

— Auzi, mă rog, răspuse boierul moldovan mirat! De aceea, când le încape câte un creștin ca mine pe mână, caută să-i ia și pielea de pe dânsul. Iaca am stat numai trei zile la Beciu¹⁾ și am cheltuit atâta cât ași fi ținut casa mea din Buhuș trei luni.

— Incaltea v'a plăcut Beciul?

— Ce să-mi placă, baroane; încotrò te întorci, case 'nalte cu șapte rânduri, uliți strâmte, îngheșuală mare de lume și n'auzi vorbind decât nemțește. M'am dus la palaturile împărătești crezând

1) Viena.

C17207

17207

c'o fi ceva de ele. Când colo ce să văd, niște ve-chituri afumate. Proaste acareturi pentru un coge-mete Impărat!

Baronul zâmbi pe sub musteață, auzind vorbind astfel pe acest tip de moșier original, necărturar, și care nu ieșise niciodată din vizuina lui. Avea un fel de farmec logofătul Manole, în simplicita-tea lui care plăcea baronului. Acesta, deși om subțire și purtat prin lume, se simțea atras de felul de a fi, așa dintr'o bucată, al boerului mol-dovan, de fața lui deschisă luminată de doi ochi căprii plini de o naivă bună credință.

Au mers ei împreună până înspre seară, vor-bind cu mult îndemn de una de alta ca și când ar fi fost niște vechi prieteni din copilărie; iar când la o stație baronul s'a dat jos din vagon și a întins mâna boierului pentru a-și lua ziua bună de la el, acesta a simțit că parcă se desparte de un frate și i-a spus:

— Sănătate și voie bună, baroane! Să știi că după întoarcerea mea acasă am să-ți trimit la moșie, că să-ți aduci aminte de mine, un harmă-sar din herghelia mea, de soiul celor care calcă poșta într'un ceas fără să asude.

— Mulțumesc frumos, boierule, răspuse Bu-covineanul. Și eu am să-ți trimet o vacă roșie care dă șesasesprezece ocă de lapte pe zi.

— Foarte mulțămim; să trăești!

A urmat o călduroasă strângere de mână și

apoi s'au despărțit cei doi prieteni de o zi, ca să nu se mai întâlnească.

— Seamănă a fi de treabă om baronul ista, zise boierul după ce rămase în vagon numai cu Franțuzul și Țiganul. Îmi place că nu s'a nemțit.

N'a rămas însă neocupat locul baronului, căci la aceeași stație se sui o doamnă tânără, frumoșică, foarte elegantă și cu un aer de cumișenie, de nevinovăție, de-ai fi zis că parcă atunci ieșise din pension.

— Uite mă rog, gândi boierul; pe cât sunt Nemții de hursuzi și de grobieni, pe atâta Nemțoiucuța asta e nostimă. Trebuie să fie de neam bun.

Dânsa se așeză în fața lui și parcă ar fi voit să ia în stăpânire întreaga canapea după boccelele și pledurile cele întinse.

— Ernest, zise boierul, copila asta, precât înțeleg, are să doarmă aici în vagon. Să-i dăm canapeaua să se odihnească.

Tu treci în alt vagon și când vom sosi în orașul unde trebuie să petrecem noaptea vei veni să ne trezești.

— Prea bine, răspunse Franțuzul, și ieși din vagon.

Inserase de-a binele și străina căută acum să-și așeze culcușul. Atunci conul Manole îi făcù semn că-i cedează toată canapeaua, iar ea, cu cel mai plăcut zâmbet, îi mulțumi în limba ei privindu-l cu niște ochi albaștri plin de recunoștință.

Bucuros că a putut să facă un bine gingașei călătoare, boierul, care eră de altfel foarte îndatoritor pentru sexul frumos, se ghemui în colțul lui, și legănat de mersul trenului prinse să se gândească la fel de fel de lucruri: la copil, la curțile lui din Buhuș, la poștalionii lui cei suri; apoi se mai uită din când în când la vecina ai cărei ochi albaștri năzuiau parcă să străbată prin acoperișul vagonului spre seninul cerului; și așa, pribegind, cu gândul dela una la alta, privind când ochii, când talia, când piciorușele ei cele mici care ar fi încăput în palma boierului, i se părù de la o vreme că frumoasa străină se, învălue într'un fel de ceață, se topește, se transformă într'o vedenie străvezie, așa că, furat pe nesimțite în lumea visurilor, începu de-a binelea să horăiască.

Cât o fi dormit așa nu se știe, dar deodată a tresărit la auzul unui mare zgomot; ușa vagonului se deschise, și Ernest se înfățișă ca să-i spue că a sosit în orașul unde trebuiau să se oprească pentru timpul nopții.

În acel moment conul Manole, deșteptat din somn, văzù un lucru nemai pomenit, un lucru care-l făcù să holbeze niște ochi așa de mari încât ai fi crezut că au să iasă din orbite, văzù, Sfinte Pantelimoane, pe gingașa, pe frumoasa străină, cea cu ochii rătăciți în seninul cerului, în brațele

lui Ciordilă Țiganul, sărutându-se împreună ca doi hulubași.

Închipuiți-vă ce a trebuit să fulgere prin gândul logofătului.

În aceeași clipă el croi cu ciubucul pe Țigan, scuipe în obraz pe zâna cea cu ochi albaștri, se dete iute jos din tren dimpreună cu Ernest și cu eroul Ciordilă, care nu știa cum să se desvinovățească, iar zâna umilită, rușinată, rămase singură în lumina îndoioasă a vagonului.

— Auzi coțofana, să aibă obrăznicia să se pupe cu madama dinaintea mea, strigă furios conu Manole.

— Să trăești Măria-ta; nu sunt vinovat, răspunse Țiganul plin de frică; ea a venit la mine în eu la dânsa.

Ș'atunci... dă... m'am lăsat să mă pupe, ca să nu fac vuet să vă trezesc.

— Aferim muere!... Și eu care am crezut-o sfântă ca o mironosiță și m'am grăbit să-i fac loc să se odihnească. Bre! Bre!... În ce țară suntem!...

Însfârșit, ce să mai lungesc vorba înșirând diferitele lui întâmplări de călătorie. Iată-l într-o bună zi intrat în gara de la Paris, unde îl aștepta cu nerăbdare fiul său pe care nu-l văzuse de doi ani. Tânărul îi sărută mâna cu ochii umezi de bucurie, iar dânsul îl sărută pe frunte, păstrându-și sângele rece și tonul măsurat ce a avut totdeauna

față de copil. Eră puțin demonstrativ boierul în exprimarea sentimentelor sale părintești, dar numai el știa cum i se bătea inima.

O lună și mai bine a stat boierul în Paris într'un apartament pregătit de fiul său, compus din trei odăi: una pentru el, alta pentru Franțuz și a treia mai mică pentru Ciordilă. În acest timp tânărul Buhuș l-a purtat mereu în toate părțile, ca să-i arate curiozitățile și frumusețile orașului, dar bătrânul nu se prea entusiasmă la vederea lor. Le 'nțelegeă, nu le 'nțelegeă, el treceă repede pe dinaintea lor și nimic nu-l scormoleă la inimă. El nu aveă ochi și suflet decât pentru pădurile, dealurile și câmpiile în care trăise în larg din copilărie. Aici se simțeă străin, strimtorat, lipsit de huzuriri și micșurat în demnitate și gândul lui fără voie se întorceă mereu la plugurile cele în șase boi înșirate pe brazdă și la lanurile cele întinse de grâu, care se legănau în bătaia vântului ca valurile de apă. Aici nu aveă o gloată de slugi care să caute să-i ghicească gândul, nici odăile cele multe cu saltele moi pe divanuri ca să-l îndemne parcă la odihnă, nici cerdacul cel lung de jur împrejurul casei cu vedere largă asupra câmpului și a pădurii, nici vestiții lui poștalionii suri, pe care îi visă câteodată și noaptea. Toate aceste îi lipseau și, dacă nu ar fi fost copilul la mijloc care să-l mai reție, el de mult ar

fi părăsit Parisul, întru atât îl încleștase de inimă dorul de acasă.

Ciordilă însă, din contră, eră cu desăvârșire buimăcit de minunățiile ce vedeă pentru prima oară la fiecare pas și stăpânul său nu-l mai putea strânge de pe uliți. Își cerea voie pentru un ceas și zăbovea două și trei, umblând lela încotro îl duceau ochii și căscând gura la toate vitrinele de prăvălii. Slujba, pentru care conul Manole îl luase de la așa depărtare și cu atâta cheltuială, o făcea numai pe dor și pe plac. Răbdă boierul cât rabdă, odată, de două ori, de zece ori, până când într'o zi văzând că Țiganul nu se mai întoarce acasă, își eși din fire și porni să-l caute. Poftim găsește-l pe ulițele Parisului! E întocmai cași cum ai căută un ac într'un car cu fân.

Dar dracul, care nu zidește biserici, îl scoase pe Țigan deodată năprasnic înaintea boierului și atunci poc — fără nici o vorbă îl și croi cu ciubucul peste spate. Când însă vroi să-i aștearnă o a doua lovitură, se văzù pe neașteptate înhățat de un comisar de poliție și dus dimpreună cu Țiganul la post.

Acolò zarvă mare. Conul Manole, prins în flagrant delict de bătae ziua mare pe stradă, își dădea în franțuzeasca lui cum putea, îndreptările, zicând că Țiganul e robul lui și că are tot dreptul să-l bată fiindcă nu a fost ascultător.

La auzul cuvântului de rob, comisarul și cei-

lalți polițiști ce mai erau de față au prins să râdă în hohot.

— *Monsieur, il n'y a plus d'esclaves ici, răspunse comisarul; du moment qu'il a mis les pieds sur le sol de la France, il est devenu citoyen libre et indépendant comme vous et personne n'a le droit de le rosser.*

Boierul rămase mut, încremenit în fața acestor cuvinte de necrezut. Cum erà cu puțință că, fără învoirea lui, Țiganul să devie om liber cași dânsul? În ce țară, Doamne Sfinte, venise el? Iar Țiganul, cu cât vedeà pe stăpânul său mai încurcat cu atâta se făcea mai obraznic, se frecà mereu cu mâna pe spinare și se văicărà parcă i-ar fi rupt șalele. Într'o clipă dânsul fu desbrăcat și căutat dacă are vreo leziune pe trup, ceea ce ar fi agravat situația boierului; însă din fericire, ciubucul nu-l lovide în plin, ci-l ștersese numai alunecându-i pe spate fără să lase vreo vânătae, așa că vaietele nesocotite și strâmbăturile Țiganului, care dădeau feței lui mohorite un aer de tot caraghios, începură să indispuie pe comisari.

— *Allons; allons, mon garçon, calmez-vous, îi zise acesta atingându-l ușor cu mâna peste umăr.*

Ciordilă, care nu înțelese nimic din vorbele comisarului, luă gestul acestuia drept mângâiere pentru usturimea ce, dragă Doamne, suferise și

se socoti îndreptăţit să facă şi mai mare larmă. Apoi boierul după ce-şi înfăţişă paşportul, fu supus unui întreg interogator la care asistă şi tălmăciul Ernest chemat în grabă, iscăli un proces-verbal pe toate feţele şi se văzù condamnat la treizeci lei amendă cu ameninţare că la caz de recidivă va fi pedepsit cu închisoare.

— Bună şi asta, gândi boierul întorcându-se acasă dimpreună cu Ernest şi Ciordilă. Bine că am scăpat cu atâta într'o ţară de haimana unde fruntea-i coadă şi coada frunte.

Din ziua aceea Ciordilă, care pricepuse din dă-ravera urmată că stăpânul său nu are voe să-l bată, crescù parcă cu o palmă mai mult. Altă mutră avea el acuma faţă de dânsul, mult mai şanţoasă şi mai îndârjită ca mai înainte. Se suise, vorba aceea, cioara în copac şi nu vroia să mai ştie de nimeni.

Slujba şi-o făcea de mântuială; dese ori cizmele boierului rămâneau nevăcsuite, ciubucul necurăţit; lipseă de acasă fără să mai ceară voie şi dacă se întâmplă să auză boierul bătând în palme pentruca să-i şteargă o haină sau să-i facă o cafea turcească, el nu se înfăţişă decât după ce se înroşeau bine palmele boierului, iar când se îndură să vie avea aerul a-i zice:

— Da mai slujeşte-te şi singur, că n'o să-ţi cadă mâinele!

Conul Manole le vedeà, le simţea toate aceste

și înghițea mereu la noduri fără să-i zică un cuvânt de mustrare. Iși pusese strajă gurii și își încătușase firea, ca să nu mai cadă în ispită de a-l desmierdă cu ciubucul.

Într'o țară ca asta fără nici un Dumnezeu, te poți aștepta la orice, gândea el.

A mai stat vreo trei săptămâni în Paris și după ce și-a potolit bine dorul de copil a plecat îndă răpt, iuțit acum de un alt dor, dorul de acasă.

Călătoria lui la întoarcere n'a avut nici un interes ca să merite a fi descrisă. E destul să zică că a pus iarăși câteva săptămâni, mergând parte cu drumul de fier, parte cu trăsuri năimite, până să ajungă la hotar. Iar când însfârșit a călcat cu piciorul pe pământul țării, când a dat cu ochii de slujbașii dela vama moldovenească care l-au primit cu pălăriile în mâini și de poștalionii cei suri ținuți de dârlogi de surugiii care veniseră dimpreună cu vătaful pentru a-l conduce la moșie, logofățul Manole Buhuș, simțindu-se la largul lui, s'a răsufat adânc din piept și a strigat surugiilor și vătafului :

— Ia întindeți-mi pe cioroiul ista jos, să-i dau o zacuscă de bună întoarcere.

Într'o clipă Ciordilă fu lungit la pământ și boierul scoțând luleaua dela ciubuc, îi așternu cu însuși mâna sa cincisprezece lovituri nu tocmai îndesate, căci eră milos de felul lui, ci rari, tacti-

coase și bine numărate, întrerupte cu cuvinte ca de-al-de acestea :

— Ei, baragladină, îți aduci aminte de toate obrăznicile ce mi-ai făcut?

Și dă-i.

— Cioroiule, ții minte de câte ori ai uitat să-mi faci cafeaua și să-mi văcsuești ciubotele?

Și dă-i.

— Balaurule, ții minte de câte ori mi-am înroșit palmele ca să te chem și nu veneai, de câte ori ai lipsit de acasă fără învoire, de câte ori mi te-ai înfățișat cu țigarea în gură și îmi dădeai fumul în obraz?

Și iarăși dă-i, până se împliniră cele 15 ciubuce ce-și pusese boerul în gând să i le hărăzească. Țiganul însă n'a crâcnit un cuvânt în tot răstimpul cât ciubucul a căzut cadențat jos pe moalele trupului, ca să-i alunge mintea sus la căpăfâna cea vârtoasă, și aceasta poate pentru că nu-l prea durea, sau poate că se temeă să nu inciudeze mai mult pe stăpân, ori că se simția vinovat și că merită pedeapsa.

Scurtă vorbă, după ce Țiganul, cam amețit, se sculă dela pământ, se scutură de colb și își imbumbă pantalonii, boierul răcorit de năduhul ce înghițise atât amar de vreme, intră repede în odaia vameșului, luă un condei și o bucată de hârtie, scrise cu o mână nervoasă câteva rânduri, își

puse apoi dedesupt iscălitura și pecetea ce purtă la lanțul ceasornicului și s rigă pe vătaf.

— Na, dute, zise el, și dă hârtia asta în mâna Țiganului Ciordilă. E cartea lui de iertare din robie. Să se ducă unde l-or îndreptă ochii; la mine nu mai are ce căută. Dă-i și acești doi galbeni ca să aibă deocamdată de cheltuială până va găsi undeva să se hrănească.

Apoi el se sui în caretă cu Franțuzul și vătavul, iar până a nu porni poștalionii din loc, Ciordilă, care rămăsese jos, s'a apropiat sfios de trăsură și a sărutat mâna boierului fără să rostească un cuvânt. Și ce ar fi putut el să spue în urma celor petrecute? Se zice însă că boierul ar fi simțit atunci două picături de lacrimi pe mâna lui, dar iute și-a întors ochii în altă parte, căci nu-i plăcèa să vadă oameni plângând.

* * *

Au trecut șase luni după aceste întâmplări, când într'o zi boierul, îmbrăcat iarăși în hainele lui cele vechi, ședeà în balcon răsturnat într'un jilț îndemânatec și pufuià din ciubuc cu ochii rătăciți în prelargul câmpiei. Iată că i se înfățișă vătaful spuindu-i că Ciordilă Țiganul a venit slab, prăpădit, rufos și se roagă de mila și îndurarea lui să fie îngăduit a-i vorbi un cuvânt.

— Să vie, răspunse boierul după o pauză.

În adevăr, Țiganul se înfățișă cu două cercuri vinete în jurul ochilor, cu două mari gropi în obraz, de nemâncare și neodihnă, cu hainele sdrențuite și puindu-se în genuchi dinaintea lui, îi întinse cu mâna dreaptă o hârtie.

— Ce hârtie e asta? întrebă boierul cam restit, crezând că e vreo jalbă pentru cerere de po-mană.

— E cartea mea de iertare din robie, Măria-ta, zise Țiganul. Am venit să ți-o dau înapoi că n'am ce face cu dânsa. Ori unde m'am dus tot mai rău mi-a fost decât în curtea Măriei Tale. Am venit să mă dau iar rob și să-mi cer iertare pentru greșelile mele. Bate-mă, ucide-mă, dar nu mă alungă, că sunt și eu suflet de om și te-oi sluji cu credință pânăla moarte.

Boierul Manole simți atuncea o mare strânsoare la inimă și ceva așa ca o umezeală în ochi. Dar pentru nimic în lume n'ar fi vroit să se arate înduoșat dinaintea Țiganului, de aceea îi zise:

Hai scoală-te Țigane, nu mai stă în genunchi dinaintea mea că doar nu-s icoana Sf. Niculai. Dute și-mi chiamă repede pe vâtaf. Ai înțeles? Hai placă!

Se duse Țiganul pleoștit și cu inima boț, neștiind ce are să iasă din cuvântul stăpânesc; iar când vâtaful se înfățișă la poruncă, boierul îi zise:

— Să dai lui Ciordilă loc de casă în sat și trei fălci pământ de hrană în țarină. Asemenea să-i

dai din pădure lemn cât i-a trebui pentru casă și rogoz de pe iaz pentru acoperământ. Tot odată să-l înscrii în izvodul clăcașilor de pe moșie. Ai înțeles?

— Ascult.

Când află Țiganul de hotărîrea boierului, de bucurie nu mai călcă parcă pe pământ. I se luminase dinaintea ochilor. Iată-l acum un alt om, cu alte drepturi, cu alt ifos, așezat în rîndul gospodarilor clăcași de pe moșie, avînd el însuși casă și moșie. Trei fălci de loc pentru un suflet de om eră mai mult decît îi trebuia. Ce ar fi putut nădăjdui și dobîndi mai mult.

Ce-i drept, Țiganul își făcea acum datoria de clăcaș cu tragere de inimă, încât vataful nu avea nevoie să-l iee de dinapoi ca să-l ducă la boieresc. Lucră de bunăvoe ce eră dator proprietarului și își lucră și pământul lui cu îngrijire, așa că încet, încet a prins să adune la casa lui azi un purcel, mâine o vacă cu vițel, poimîne o pereche de juncănași și astfel a ajuns să simtă și el la bătrînețe huzurul de om pămîntean de sine stătător.

S'au strecurat douăzeci de ani și mai bine dela înscrierea lui Ciordilă Țiganul între clăcașii de pe moșia Buhușul și stăpînul său cel bun la inimă dar uite l-a ridicat ciubucul, se scoborîse în mormînt, Dumnezeu să-l ierte, iar el se însurase, încărunțise și avea acum doi danci care prinsese

tiulee și se zburătăiau pe dinaintea prispei. Mai aveà în ogradă un coșăraș plin cu porumb, un ocol cu vișoare și un stog de fân cât casa lui de 'nalt. Și iată că într'o zi veni în sat un obraz al cârmuirii cu poruncă domnească să statornicească pe clăcași ca proprietari vecinici pe pământurile lor și în acest scop începù să facă o amănunțită catagrafie a oamenilor și a pământurilor.

Cu prilejul acesta, pomenitul obraz al cârmuirii dădù peste Ciordilă Țiganul, singurul mai smolțit între locuitori și-l întrebă cu mirare :

— Da tu ce ești aici ?

— Ca și Român, răspunse Țiganul umflându-se în pene.

Astfel Ciordilă, după ce s'a plimbat pe la Paris, a ajuns mulțumită ciubucului logofătului Manole Buhuș, proprietar vecinic în moșia Buhușul, și întemeietorul unei spițe întregi de Ciordilești care cu vremea și-au pierdut culoarea ciauului de nu-i mai cunoști acum dintre adevărații Români.

O SERBARE ȘCOLARĂ

— AMINTIRE —

O SERBARE SCOLARĂ

— AMINTIRE —

În cartea mea „Zile Trăite“ am zis că dacă adeseori, în cursul muncii mele literare, m'am simțit atins de descurajare, față cu indiferența publicului, totuși am avut și câteva mici satisfacțiuni de autor, care m'au mângâiat și îmboldit la lucru..Una, mai cu seamă, mi-a mers mai mult la inimă și pe aceasta voi acum s'o povestesc, deși mă simt cam stânjinit, fiindcă prea e în joc persoana mea, și mă tem să nu păcătuesc contra modestiei.

Așa, într'o zi, în luna Decembrie a anului 1904; mă pomeniu cu o scrisoare dela d. V. Costăchescu, învățător diriginte la școala primară mixtă de pe moșia Pleseștii-Gane, județul Suceva, prin care îmi anunță că în virtutea unui decret regal, zisa

școală va purtă, în viitor, numele de: Școala primară Nicolai Gane.

Acea moșie a fost, din vechi, proprietate a unui străbun al meu, Mihai Gane, care a făcut-o danie mânăstirii Neamțului și, pentru a se deosebi de alte moșii ce se numeau tot Plesești, i s'a adaus, încă de atunci supranumele de Gane.

Iată că acum nu numai moșia ci și școala situată pe dânsa aveă să poarte numele meu. Acest lucru, nu puțin a măgulit amorul meu propriu. Va să zică, munca dreaptă a omului tot nu rămâne pierdută; vine o vreme, când și fără reclamă și fără clopoței, îți iese dreptatea la lumină și îți găsești răsplata acolo de unde nu te aștepți.

Se înțelege că am mulțumit din inimă d-lui învățător Costăchescu, pentru inițiativa sa, care se datorește, mai ales faptului că dânsul a cetit nulele mele, în care vorbesc cu dragoste de județul Suceava, de munții, de râurile, de satele în care mi-am petrecut copilăria și, a căror amintire a rămas neștersă în mintea mea.

A vroit dânsul să-și arăte recunoștința, pentru că în peregrinările mele în plaiurile închipuirii, locul de cinste l-am dat totdeauna, locului meu natal. Răsplata a fost pentru mine, cu atât mai prețioasă, cu cât mi-a venit pe neașteptate și de la un om pe care nu aveam onoarea de a-l cunoaște personal.

Apoi, pe la începutul lui Aprilie 1905, primii o

altă scrisoare de la el, prin care mă invită pentru ziua de Sf. Gheorghe acelaș an, să vin la Plesești, spre a asistă la solemnitatea consacării noului nume ce va purta scoala.

Vederat lucru că acolo se alcătuiuse un program al sărbătorii și că eră să fiu primit cu oarecare alaiu, ca unul ce aveam rolul principal la botezul școalei. Acest soi de festivități, când au de obiect sărbătorirea unei persoane, produc mici gădeliri la inimă, la care, persoana în chestie, e totdeauna simțitoare. Cine oare, în locul meu, ar fi refuzat invitația, orcât ar fi fost de neatins de patima vanității omenești? Prin urmare, fără multă vorbă sau, mai bine zis, fără ipocrizie, am răspuns d-lui Costăchescu, că voiu veni bucuros, simțindu-mă atras și de dorul foarte ademenitor, de a revedea încă odată locurile, unde mi-am răsfățat anii copilăriei.

Așa dar, în noaptea de 22 Aprilie, am venit împreună cu fiul meu Alexandru în Fălticeni, unde ne-am scoborit la marele, unicul și mai totdeauna deșertul otel ce se află în oraș, întreținut de un Evreu. În momentul când să ne culcăm, căci eră târziu și ne simțeam obosiți, băgăm de seamă că prostirile dela așternuturi nu sunt curate. Fiul meu sună; un tip de semit nespălat, somnoros, se înfățișează în papuci și, la observațiile noastre că așternutul nu-i curat, dânsul obiec-

tează foarte mirat: Cum, mă rog nu-i curat?... Doar n'a servit decât odată.

Surprins, de un răspuns așa de logic și convingător, am început eu unul să râd cu hohot; iar fiul meu, mai puțin răbdător, eră cât pe ce să-i demonstreze, într'un mod mai drastic, deosebirea ce este între un așternut curat și unul necurat.

Evreul văzând că nu împărtășim modul lui de a înțelege curățenia, n'a așteptat mai multe argumente, a ieșit repede din odaie, clempănind din papuci, și a îndeplinit cu voe. fără voe, ordinele noastre. Acest incident însă, ne-a făcut să pierdem o bună parte din somnul nostru, gândindu-ne mereu la figura comică și scandalizată ce făcû chelnerul, față cu nemai auzita noastră pretenție. A doua zi, întovărășit și de alți doi prieteni, Gheorghe Ghițescu și Ștefan Albu, am plecat la Plesești, sat situat în valea Șomuzului, la depărtare de o oră de orașul de reședință.

Puțină lume cunoaște frumuseța drumului dela Fălticeni la Plesești. Cum ai ieșit din oraș, treci peste o iezătură lungă, care desparte în două un iaz mare, limpede, plin cu pești și cu sălbătăciuni aripate. Acest iaz, format din pârâul de munte Somuzul, e situat pe foasta mea proprietate *Tarina-Mare*. Doamne, câte amintiri din copilărie nu mi-a deșteptat vederea acestui iaz, pe fața căruia de atâtea ori, în zori de ziuă pluteam cu pușca

în mână, într'o mică luntre, condusă de moș Ion Morarul! Vai, câte kilograme de haliciuri am sămănat pe fundul iazului, în acel dulce răstimp al primei tinerețe, dând la focuri nevinovate în șiretele aripate, care râdeau de neghibăcia mea, și de câte ori în închipuirea mea copilărească, iazul cela luă proporțiile unui ocean fără margini. Și acuma mi se strânge inima, când mă gândesc la acele vremuri îngropate în noianul trecutului. Moș Ion Morarul numai este; iar Țarina-Mare numai este a mea, căci împrejurările grele ale vieții, m'au silit, cu durere, să o înstrăinez. Dar ce să mai vorbesc de lucruri care nu se pot întoarce și să-mi amărăsc inima în zadar? Frumusețea pământului, răcoarea aerului, lumina soarelui, sunt doar averi ale tuturor și de dănsese se poate bucura oricine.

În dimineața zilei de Sf. Gheorghe, zi caldă și senină, vestitoarea primăverii, după ce am trecut iezătura, am prins a ne sui mereu la deal, până când am ajuns într'o curmătură, pe care Alexandri, de ar fi cunoscut-o, ar fi numit-o *gură de rai*. De acolo, când te uiți îndărăt, ți se deschide o panoramă imensă, de o frumusețe rară, parcă ar fi un decor de teatru, anume făcut ca să-ți farmece vederea. Nu știu, zău, ce cuvinte să aleg, ca să pot da măcar o idee apropiată de măreția privilegiții în diferitele și variatele ei perspective ce se desfășură dinaintea ochilor.

Astfel, jos, la poalele dealului ce urcasem, se întinde iazul din Țarina-Mare care, unit cu cel din *Ciorsaci*, formează o întinsă suprafață de apă sclipitoare în razele soarelui și care îți dă iluzia unui mic lac elvețian.

Dincolo de iaz se răsfață în plină vază pe pământul lin ondulat, întreg târgul Fălticeni, cu turnurile de biserici, cu numeroasele acoperișuri de case fel de fel colorate, care apar de departe, din verdeța grădinilor, ca o podoabă mai mult în neasemănatul tablou câmpenesc.

Apoi, și mai departe, dincolo de târg, se întinde șesul vestit al Moldovei cu sămănăturile, cu satele, cu crângurile lui, cari par topite în ceața depărtării; iar tocmai colo la fund, pe linia nemărginită a orizonului, se înalță ca un lung lanț de urieși, munții noștri Carpați, pe ale căror vâruri ai zice că se razemă cerul și din mijlocul cărora răsare hăt deasupra ca un bătrân sahastru, *Ceahlăul*, ce parcă stă de pază asupra mai micilor lui, și a cărui creastă falnică te face să visezi.

În toată țara românească, nu cred că se va găsi o priveliște mai minunată, ca cea din vestita curmătură a Halmului¹⁾ unde, de atâtea ori, în expedițiile mele vânătorești din tinerețe, am rămas cuprins de un simțimânt de care nu-mi puteam da samă, un fel de bucurie a ochilor, un fel de dezmerdare a sufletului.

1) Așa se numește dealul în vârful căruia e curmătura.

Am stat cu toții, și acuma, mai multă vreme în această gură de rai, ca să ne săturăm ochii și sufletul de harurile naturii darnice și, apoi tăcuți, cu câte un strop de evlavie în inimă, am plecat mai departe.

Din gura Halmului până la Plesești, am mai mers vreo douăzeci de minute, în trapul cailor, prin valea strâmtă a Șomuzului, ce șerpuește între două râuduri de dealuri acoperite cu păduri și, în sfârșit, iată-ne în satul Pleșeștii-Gane. Nu bine am ajuns dinaintea scoalei, pe frontispiciul căreia se putea vedea, de departe, tabla de metal cu inscripția: *Scoala Primară-mixtă Nicolai Gane*, că un ura strașnic de mai multe ori repetat, făcând să clocotească văile Somuzului. Sute de țărani, îmbrăcați în haine de sărbătoare, sute de femei și fete cu altița tradițională pe piepturi, înșirați toți pe ambele laturi ale șoselei, ne-au întâmpinat cu acest formidabil strigăt de bucurie.

În fața școalei, înconjurat de elevii lui, stă învățătorul Costăchescu, îmbrăcat în haine naționale și, în momentul când m'am dat jos din trăsură, mi s'a prezentat, ținând de mână un copil care mi-a oferit un buchet de flori.

Învățătorul, pe care am avut în urmă ocazia să-l cunosc mai bine, e un tânăr cu figură simpatcă, harnic, inteligent, om al datoriei și al școalei, un fanatic al profesiei; el mi-a prezentat pe primarul, d-l Tomescu, pe preotul din sat și pe

numeroșii învățători din comunele învecinate, care veniseră să asiste la această sărbătoare școlară; apoi m'a îndemnat să vizitez școala, o clădire destul de încăpătoare, foarte curată și bine întreținută, cu odăi mari, luminoase pe pereții cărora atârnav portretele familiei regale și alte tablouri cromolitografice, cu subiecte din istoria țării. În urmă ne-am întors din nou în șosea, în fața școlii, între cele două rânduri de săteni, unde s'au așezat mai multe scaune pentru noi oaspeții și o masă, dinaintea căreia aveau să stea vorbitorii. Atunci învățătorul Costăchescu, în picioare lângă masă, cu aer solemn și cu glas răspicat, rosti o cuvântare însuflețită, patriotică, cu pilde trase din istoria țării, arătând marea înrăurire ce a avut școala și biserica asupra poporului și sfârșind prin o caldă salutare la adresa mea și a tuturor oaspeților, a'lași de față.

După el veni primarul, care a vorbit mult și cu multă înlesnire, lăsându-mă sub impresiunea că dacă ar fi primit din tinerețe o cultură mai îngrijită ar fi ajuns un politician guraliu, care ar fi dat mult de lucru stenografilor parlamentului.

În urma lui am luat cuvântul și am grăit următoarele:

Domnule Invățător, Domnule Primar și frați săteni.

„Simt o mare bucurie sufletească de a mă găsi astăzi în mijlocul d-voastră, în scop de a lua parte la această frumoasă serbare școlară, cum și în

scop de a mulțami din toată inima mea d-lui învățător Costăchescu pentru inițiativa ce-a luat, de a se da numele meu acestei școli. Sunt deci prea recunoscător, atât d-lui învățător cât și tuturor persoanelor cari au contribuit de a mi se face această mare onoare.

„Și acum mă adresez vouă, iubiților săteni, care v'ați adunat aci, în număr așa de mare, și vă zic, că și voi trebuie să vă bucurați de această sărbătoare școlară ce se petrece astăzi în comuna voastră; căci școala și biserica sunt temeliile Statului, sunt ca să zic așa, cei doi mari stâlpi pe care se razemă orce țară bine întocmită. Prin școală vă veți lumină mințile, veți căpăta noțiunea de patrie, iubirea de neam cum și învățătura trebuitoare pentru a învinge greutățile vieții zilnice. Prin biserică, veți căpăta credința religioasă, morala creștină, care înalță inimele și le predispune la fapte bune și frumoase.

„Desigur voi toți ați auzit de numele marilor noștri Domni din vechime, precum de pildă de Ștefan-cel-Mare, al cărui nume e până și în gura copiilor și a cărui amintire de patru sute de ani de la moartea lui a fost sărbătorită mai anul trecut cu multă pompă în toată țara.

Ei bine, prin ce mijloc, prin ce farmec, ridică el întreg poporul dela sate și dela târguri și îl duceă la hotarele țării, în contra dușmanilor nă-

vălitori, dacă nu prin credința religioasă și dragostea de țară?

„Românii de atunci nu puteau să vadă holdele lor, bisericile lor și mormintele străbunilor lor călcate și pângărite de neamuri străine, precum nici voi n'ați putea suferi astăzi una ca aceasta; de aceea, cu sabia într'o mână și cu crucea în cealaltă mână, ei mergeau și se luptau contra armatelor străine, care de multe ori erau mai numeroase și mai puternice decât ale lor, și totuși eșeau totdeauna învingători. Dovadă că eșeau învingători, este că țara noastră, după atâtea furtuni, a rămas în picioare și nesupusă altor popoare.

„Dacă n'ar fi fost acești viteji strămoși ai noștri, Români de sânge și de inimă ca și voi, cine știe ce soartă ar fi avut biata țara noastră, și dacă astăzi am fi avut ocazia fericită, de a ne adună, noi strănepoșii lor, în această frumoasă comună, la această impunătoare solemnitate școlară.

„Dar nu avem trebuință să ne întoarcem așa departe în istoria veche a țării. Nu avem decât să ne amintim fapte petrecute în zilele noastre, cu 28 de ani în urmă, când părinții voștri, frații voștri, și mulți dintre voi chiar, tot prin dragostea de țară și credința religioasă, ați trecut peste Dunăre în câmpiile Bulgariei, sub conducerea Majestății Sale Regelui, și ați cucerit Neatârnamea și Regatul, cele două mai mari bunuri ce le-a putut dobândi poporul nostru.

„Ș'apoi, pe lângă aceste două bunuri, câte alte foloase nu au izvorit pentru țară, din strădania și jertfele voastre?

„Cum eră țara noastră înainte, și cum e astăzi? Cei mai bătrâni dintre voi, care au apucat vremuri mai vechi, țin minte negreșit, când în țară nu eră o șosea, un singur pod peste apele curgătoare, un singur spital rural, o singură școală rurală, nu mai vorbesc de drumuri de fier, telegraf, telefon și câte alte îmbunătățiri menite a înlesni bunul traiu al locuitorilor. Ei bine, toate aceste s'au făcut, pentrucă prin faptele străbunilor voștri și ale voastre chiar, am putut să ne păstrăm țara, să rămânem singuri stăpâni în ea și am avut astfel răgazul să le aducem la îndeplinire.

„Așa dar, vă sfătuesc oameni buni, să iubiți școala, unde se capătă lumina, să iubiți biserica, unde se capătă credința mântuitoare; să trimeteți copiii voștri la școală, fără silă și cu bună inimă, căci e spre binele lor; să mergeți și voi la biserică, cât mai mulți și cât mai des, în toate Duminacele și sărbătorile; de altfel cu mare bucurie am constatat din cele spuse de d. Primar cum că v'ați deprins a ocoli locurile de petreceri, unde omul își pierde averea, sănătatea și cinstea și unde din om se face neom.

„Vă rog să credeți, frați săteni, că vă dau aceste sfaturi din toată curățenia inimii mele, din toată căldura dragostei ce am pentru voi, căci și eu

sunt născut în acest județ, aici am deschis pentru întâia oară ochii mei la lumina zilei, pe aceste frumoase și inverzite dealuri mi-am preumblat cele întâi priviri copilărești, și cine știe dacă soarta nu-mi va rezervă mângâerea ca tot aicea să-mi fie și mormântul... Sfârșesc dar, zicându-vă, după dă-tina bătrânească : Hristos a înviat și la mulți ani!*)

Un lung și sgomotos *Adevărat a înviat* a ră-sunat în rândurile sătenilor.

După discursuri au cântat copiii în cor cu multă însuflețire și pricepere muzicală, „Deșteap-tă-te Române“ și alte cântece populare care au stârnit entuziasmul tuturor și la urmă, ca final al festivității, au recitat vreo patru dintre cei mai isteți, câteva poezii de-ale mele.

O! Erau hazlii de văzut copiii aceștia, cum în naivitatea lor își luau rolul în serios, cum gesti-culau și declamau versurile, ridicând sau scobo-rând tonul după înțelesul, uneori contra înțele-sului cuvintelor, și mai cu seamă, cum se uitau ei pe furiș la mine, măsurându-mă cu coada ochiului, de sus până jos, ca pe o dihanie rară, care nu se vede în toate zilele, și pentru care nu înțele-geau de ce se face atâta tărăboi. Iar între dânsii unul în vârstă ca de vreo cinci ani mi-a atras cu deosebire vederile, căci eră de tot frumos și dră-gălaș, cu părul lui cel creț auriu, cu ochii albaștri

---

*) Eram tocmai în sărbătorile Paștelor.

și cu fața albă ca laptele; ai fi zis că-i un în-geraș desprins din tabloul Madonei Sixtinei, de Raphael.

Astfel s'a isprăvit acea serbare școlară, mica mea apoteoză, petrecută sub razele soarelui de April, în mijlocul sătenilor gătiți ca de Sft. Gheorghe, într'un aer îmbălsămat de florile primăverii ce străluceau ca argintul pe crengile pomilor roditori, și ochii mei nu se mai săturau de a privi acele locuri încântătoare, pe care nu le văzusem de multe zeci de ani. Locurile erau tot acele, numai eu mă schimbasesm căci pe când argintul de pe crengile cireșilor și ale prunilor vestea întoarcerea veselei primăveri, argintul de pe capul meu vesteă o iarnă care n'o să se mai schimbe în primăvară. Dar nu aveam eu timpul să mă gândesc la asemenea lucruri triste; inima mea era plină de o nesupusă emoțiune și pot zice, în cuget curat, că în ziua aceea mă simțeam omul cel mai fericit din lume. Orice bunuri pământești mi s'ar fi hărăzit, nu ar fi produs asupra mea acea întipărire adâncă ca această manifestare câmpenească simplă, neinteresată, de bună credință, prin care țăranii și dascălii dela sate au binevoit a-mi recunoaște munca de aproape 40 de ani, depusă în cultivarea limbii strămoșești.

A! Dascălii acei ce stau la temeliiile satului, acei care au chemarea de a lumina poporul de jos, marele rezervoriu de reînnoire și înprospătare a

energiilor neamului, acei care nedeslipiți de vetrele sătenilor își fac din misiunea lor un apostolat, aceia, zic, sunt după mine cei mai statornici cetitori și în acelaș timp cei mai drepți judecători în materie de muncă literară. Ei nu sunt împărțiți în cete rivale, în clanuri dușmănoase; ei n'au gelozii, n'au uri și idei preconcepute; ei când cetesc o carte nu o laudă sau o condamnă după cum autorul este, sau nu, din clanul lor, ci după impresia curată, sinceră, produsă asupra spiritului lor neîntrâurit de alte simțiminte străine, ce prea adeseori frământă pe mânuitorii de condei de prin orașe.

Să mi se ierte, dacă prea am vorbit de mine istorisind primirea, poate nemeritată, ce mi s'a făcut în acel colț al județului meu natal. Ce vreți, asemenea lucru odată se întâmplă omului în viață! Nu voiu tăgădui totuși că mulți dintre săteni nu-și vor fi dat, poate, tocmai bine seamă pentru ce mi s'a făcut această onoare; e însă tot atât de netăgăduit, că nici unul n'a privit faptul cu ochi răi. Simțeam că sunt într'o atmosferă prietenoasă unde răutatea, gelozia, invidia, nu-și aveau loc. Un curent de simpatie caldă se stabilise între ei și mine și mărturisesc că dacă dânșii n'ar fi fost prea numeroși, i-aș fi sărutat pe toți.

Parcă aud pe unii critici, zicând cu surâsul pe buze, că sunt un om care mă mulțumesc cu pușin.

O da! Decât demonstrații de dragoste falsă, or-

ganizate ad-hoc de oameni cu mierea pe buze și cu fierea în inimă, mai bine o scânteie de dragoste sinceră, spontanee ca aceasta, din partea unor oameni fără ascunsuri și deschisuri, care nu-mi cereau nimic, cărora nu le ceream nimic și care n'au fost adunați acolo din poruncă oficială, căci nu mă bucuram, și nu mă bucur de favoarea regimului ce conduce țara. Nu se zăreau între dânșii frunți încrețite, priviri ironice, zâmbete cu înțelesuri. Nu erau de cei cu șălele de cauciuc, care cădelnițează în vedere de foloase personale, nici omizi otrăvite care distrug floarea de pe arbori, nici căței de cei care, după spusa unui poet francez, caută purici în coama leului.

Lanul eră curat, fără iarbă rea. Toate gândurile se înfrățeau, toate inimile băteau la fel; iar la sărbătoarea de jos se unise parcă o altă sărbătoare, acea din regiunile de sus, unde, deasupra arborilor înfloriți, într'un ocean de lumină se roteau cocostârcii, se scăldau rândunelele, și cîrpeau ciocârliile cântându-și bucuriile lor pentru întoarcerea primăverii. . . . .

Vă salut deci dragi învățători și săteni! . . .
Să ne-ajute Dumnezeu, să ne revedem sănătoși,
cu voe bună, și cu inima plină! . . .

Fiiți încredințați că dulcea mângâere ce ați vărsat
în sufletul meu în acea neuitată zi de primăvară,

neuitată va fi de mine câte zile voi avea de trăit,
și îmi va fi cea mai de căpetenie răsplată pentru
brazda ce voi fi tras și eu, alături de alții mai
vrednici decât mine, în ogorul de cultură intelec-
tuală al țării!

1906, Aprilie.

MANGĀERE

MÂNGĂERE

Eram singur la fereastra din fața grădinii mele, într'o noapte de Mai, o noapte dulce, plină de mirezme, împodobită cu nenumărate stele; și o adâncă, nespusă tristeță mă înecă: Imi simțiam inima strânsă și ochii mi se umezeau.

Intrasem în iarna vieții, când omul se vede pe negândite ajuns aproape de capătul cărării și melancolia bătrânețelor mă coprinsese.

Copiii mei tineri, sburdalnici, luați în vârtejul vieții unde își cheltuiau prisosul de energie cu care natura i-a înzestrat, mă lăsaseră în seara aceea singur la fereastra unde ochii mei rătăceau peste o lume, de la care par'că trebuia să-mi iau ziua bună.

Da, sunase, se vede, ora când trebuia să-mi iau ziua bună dela tot ce odinioară îmbucurase tine eșele mele, de la draga mea pușcă cu care fă-

cusem atâtea izbânzi în codrii sălbatici, de la ochii frumoși femești ce de atâtea ori mi-au încălzit inima, de la nebunatacul și vorbărețul condeiu ce m'a dat în vileagul lumii destăinuindu-mi necazurile și bucuriile trecute rând pe rând peste tinerețele mele, cum trec nourii și soarele pe un cer primăvăratic. Intr'un cuvânt, trebuia par'că să mă despart de tot ce mă făcuse să simt că trăiesc, de tot ce-mi pricinuisese odinioară emoțiuni, bătaii de inimă, dragoste, dor, veselie și chiar dureri.

Ah! Cu ce drag ași fi primit să mai am încă odată astfel de dureri! Vreme multă e de atunci și par'că ieri au fost zilele cele frumoase pe când încă tânăr, verde, dărz pe picioare, cu ochii îndrăzneți îmi închipuiam că așa am să rămân cât lumea. Iată că acum mă văd singur, străin în lume, o lume nouă eșită din pământ, care nu știu dacă e mai bună, dar știu că e cu totul nepotrivită cu mine, în obiceiuri, idealuri, apucături. Prietenii mei din tinerețe, acei cu care am trăit și petrecut o viață de om, tovarăși de zile bune și rele, s'au îndrumat toți unul câte unul pe calea neîntoarsă a veșniciei, așa că dacă se întâmplă să mai întovărășesc pe vreunul până la groapă, mă pomenesc între crucile și mormintele din târgul morților cu mai mulți cunoscuți decât am lăsat în urmă în târgul celor vii.

Mult amare sunt minutele acele de reculegere când, după ce ai întrevăzut ca prin un caleidoscop

o întreagă viață trăită, gândul ți se întoarce de pe meleagurile înflorite din urmă, pe scoborișul aspru, înzăpădit și fără orizonuri al bătrâneții.

Stând așa cu capul rezemat pe coate, cu ochii pierduți în spațiu, cu fruntea împresurată de cugețe negre care, în melancolia acută a momentului, mă făceau să cred că ași fi și eu un om cu piciorul pe marginea mormântului, deodată mi se păru că miile de stele, ce străluceau ca niște ochi ai cerului pe bolta întunecată, își ațintesc privirile asupra mea și atunci..... O, doamne!..... Gândul meu întors dela obârșia tristeței, fu atras ca de o putere magnetică în sus spre regiunile nețărmurite în care călătoresc fără repaos miile de stele, miile de lumi. Sub vraja lor uitaiu sarcina posomorîtelor bătrânețe. În adevăr, ce sunt suspinele mele, regretele trecutului, jelanian pentru pierdutele tinerețe, când stau și mă uit în sus, când infinitul mă cuprinde, când îmi cad perdelele de pe ochi și văd că viața omenească nu-i decât o dungă de fulger.

Am eu dreptul să regret această clipă de lucire, de oarece nu numai eu, ci întreaga omenire de pe globul pământesc are să se stingă odată, de oarece însuși globul are să îmbătrânească și să moară ca și mine, după cine știe câte milioane de ani. Dar ce sunt și aceste milioane de ani față cu timpul stătător, cu adâncă, nepătrunsa eternitate? Tot o dungă de fulger.

Prin urmare; tu gândule îndurerat, nu mă mai amări zadarnic. Lasă-mă să plutesc în seninătatea raiului ceresc din înălțimea căruia, când mă uit asupra omenirii noastre, îmi vine să zimbesc văzând mocirla patimilor, lupta aprigă, neînfrănată, a ficcăruia de a fi stăpân într'o lume de o clipă.

Vai, ce orbi sunt oamenii! Cum nu înțeleg că se sbuciumă în deșert? Că toată încordarea puterilor lor, pusă în serviciul unor pofte fără saț, le otrăvește existența; că tot acolo ajung — în racla de un cot — și mare și mic, și bogat și sărac și împărat și cerșetor; că goi veniți din neant, goi se întorc în neant; iar viața lor, cât viața unei scânteii, e ca și cum n'ar fi fost. În loc să se bucure de darurile nestimate ale naturii în traiul ce le este merit, ei aleargă după năluci veșnic neatinse și mereu se prind cu mâna de sabia goală.

Ce contrast între lumea de jos și cea de sus! Jos graiul urei și al războiului între frați; sus echilibrul netulburat, marea simfonie a eternității.

Și ce frumos este acest univers fără timp, fără hotare, cu tainele lui veșnic nedeslegate, izvor nesecat de mângâere! Nici o minte omenească nu-i în stare să-l pătrundă, să numere luceferii și sorii ce se rotesc în nemărginirea lui, făclii uriașe, aprinse parc'anume ca să lumineze și să bucure nopțile noastre pământești.

Iar, nesocotiții de noi, nici măcar ne dăm osteneală să ne uităm la dâncele.

Deși nesfârșit de departe, cât e totuși de aproape de noi acest splendid univers, pentru că n'am decât să deschid fereastra ca să-l văd, să-l admir și să mă simt atras în sânul lui!

O! Fugiți departe de mine, voi visuri deșarte și amăgitoare ale tuturilor năzuințelor omenești! Eu de acum am unde să-mi răsfăț gândul, să uit povara anilor ce port în spate; căci am descoperit pentru liniștea mea sufletească, un alt câmp neasemănat mai măreț în care Dumnezeu și-a presurat minunile și unde pot culege emoțiuni neasemănat mai curate, mai înălțătoare.

Și cum stam astfel cu coatele rezemate pe fereastră, cu ochii pironiți pe bolta înstelată, mi-am simțit fruntea răcorită și inima la loc; parc'o rază de mângâiere îmi străbătuse în piept. Atunci, mai învioșat, mai limpezit la minte, mi-am aruncat privirile asupra grădinii mele și mult m'am mirat eu singur, cât de frumoasă mi s'a părut în liniștea nopții, sub roiul cel de stele, cu frunzarii cei tainici plini de umbră, cu arborii cei nalți, negri, fantastici acoperiți de florile primăverii, prin care se strecură un glas de privighetoare ca un cântec de dor scoborît din cer.

De mult, de mult nu-mi văzusem grădina așa frumoasă așa însuflețită. Ori ea se îmbrăcase în haine de sărbătoare pentru a-mi desfătă ochii, ori oglinda prin care o vedeam eră acum alta; nu mă mai săturam de a o privi

Apoi fiindcă orele erau înaintate, am închis fereastra și m'am dus să mă culc.

Ce vorbă! . . . . gândii eu, așezându-mi îndemânic perina sub cap. Nu sunt oare pe pământ câtă frunză și iarbă tineri bătrâni și bătrâni tineri! Totul atârnă de la vârsta inimii, de la voia bună din sufletul omului. De altfel și bătrânețele ca și tinerețele au rostul și farmecul lor, numai să știe cineva să le priceapă. Pe câtă vreme are omul o scântee în ochi, un dram de căldură în piept, și un dor nepotolit în suflet, menirea lui nu-i isprăvită și bătrânețea nu-i decât o prelungire a tinereței.

Mărturisesc că în noaptea aceea am dormit mai bine ca alte dăți, căci după o furtună sufletească, pacea dobândită e mai dulce.

A doua zi m'am simțit împrăștiat, întinerit ca omul care și-a venit în fire; și de astă dată înțelegând că ori și cât ași umplea lumea cu plânsetele mele, n'am s'o pot întoarce de la datina ei, am recedit cu o nouă și nespusă plăcere următoarele strofe dintr'o poezie a mea din trecut :

Văd mormântul cum m'atrage
Ca o vrajă colo'n vale,
Iară eu alerg spre dânsul
Pe alunecoasa cale.

Și ce iute-i scoborișul !

. . . . .
Dar să facem chef iubite,
Meargă lucrurile'n voie
Precum ele-s plâzmuite !

Eu de-a lumii aspră lege
De loc nu sunt supărat ;
Las nemernicul să plângă
Că în viață s'a uscat

Fără dragoste, plăcere,
Fără dor și poezie,
Sterp ca plânta cea pălită
De o brumă timpurie.

Las sgârcitul, ce se'nchină
La vițelul lui de aur,
Să jelească că în urmă-i
Pierde scumpul său tezaur ;

Eu comoara mea iubită
O port ici cu mine'n sin ;
Pân'la capătul cărării
Merg cu sufletul senin !

POVESTE DE CRĂCIUN

POVESTE DE CRĂCIUN

A fost, a fost, ba chiar este și azi unde-va, un copilandru frumușel, nostim și deștept, pe care părinții îl desmierdă cu numele de Puișor. El n'a ajuns încă la vârsta când se pun copiii la carte, așa că toată ziua nu are de cât nebuniile în cap. Îi plac cu deosebire caii, puștile și soldații și, inimos cum este, se războește mereu cu curcanii din curtea părintească.

În seara de ajunul Crăciunului, Puișor se culcă cu gândul la panerul cu jucării ce Moș Crăciun aveă să-i aducă a doua zi, lucru de care eră bine încredințat, de oarece nici anul trecut nu-l dădu e uitării.

Alături cu dânsul se culcă maică-sa care-l priveghiă în toate nopțile, și nu bine răsărise luna în crai nou că amândoi dormeau duși.

Dar pe la ora 12, ora de cumpănă, ora vedeniilor când ies strigoii din morminte să joace

hora prin ținirimi, de odată ușa odăii se deschise și Puișor trezindu-se ca nealtă dată din somn, auzi un glas care-l strigă :

Puișor!... Puișor!... Glasul eră atât de drăgălaș și ademenitor că Puișor se simți atras fără voie, și cu multă băgare de seamă furișându-se din pat ca să nu trezească pe maică-sa, se îmbracă repede și eși afară.

Afară ce să vază :

Mânzul Aliuță stătea nerăbdător, cu nările în vânt și-l așteptă. Aliuță eră și el un pui de cal foarte ager și deștept, cu niște ochi cari-ți găceau gândul, cu niște piciorușe făcute la strung și cu o piele ca mătasa, sub care se vedeau strălucind toate vinișoarele trupului.

Afară eră rece, orașul deșert și o zăpadă groasă se așternuse pe stradă și pe acoperișul caselor deasupra cărora luna își jucă mendrele.

Aliuță cum văzù pe stăpânul său, îngenunchie de picioarele de dinainte, plecă capul până la pământ, așa că Puișor se aruncă lesne pe spinarea lui și apucă dealungul stradei, pe zăpada care scârția sub copitele sale. Curios lucru, deși eră ger de crăpau pietrele și deși Puișor nu încălecase niciodată decât pe cai de lemn, totuși el nu simțea frigul și se ținea așa de îndemânatec și fanțoș pe mânz că parcă prinsese rădăcini pe spinarea lui.

De la o vreme Aliuță eși din orașul tăcut în

care nu se auzeà nici măcar lătratul unui câine, și apucă deadreptul peste câmpia largă, încotro, numai el știa, iar Puișor se lăsă în voia lui.

Poveste, poveste,
Inainte mult mai este:

Unde mă duci Aliuță? zise Puișor, mai mult în scop de a află țelul călătoriei de cât de vre-o grije sau teamă.

— N'ai habar, stăpâne, eu nu te duc la rău.

Și așa iușindu-și mersul, intrase pe niște meleaguri cu totul altele. Nu mai erà noapte, nu mai erà omăt, ba erà chiar ziua mare cu un soare vesel în razele căruia se legănavo rândunele și ciocârliile, iar jos se întindea o pajiște verde cu iarbă până la genuchi, smălțuită cu flori mirositoare, în care se sburătăiau nenumărate păsări ce te asurziau cu ciripitul lor. Venise, mă rog, nu se știe cum, primăvara cu toate darurile; frumusețile și dragostele ei, și totuși Puișor nu părea de loc mirat de năpraznica schimbare a nopții în ziua, a iernei în primăvară. El mergea înainte, parcă așa erà datina lui și tot ce vedeà parcă așa trebuia să fie..

Apoi deodată de după niște tufari sări un epure schiop care alergă, șovîlc; șovîlc ca un cotonog ce erà, și tot mereu întorcea capul spre Puișor.

Ce-i pocitura asta de epure? Întrebă Puișor.

E epurile lui *Statu-Palmă-Barbă-Cot*, răspunse

Aliuță. Stăpânul său a fost prins de Impăratul Verde, fiindcă speria fetele cu slujenia lui și făcea mari stricăciuni prin țarini și păduri. El șade acum legat cot la cot într'unul din beciurile împărătești.

Apoi mai merse cât mai merse și Puișor stârni de sub poalele unui deal o onanie aripată cu niște aripi așa de mari și late de întunecă soarele.

Da asta ce-i? Intrebă Puișor fără să fie de loc speriat.

E *Pasărea Măiastră* care stăpânește văzduhul; azi e aici, mâine peste nouă mări și nouă țări și poimâine la capătul pământului.

Apoi iată că Aliuță care alergă ca o nălucă, intră într'un codru des ca peria unde mai, mai, nu străbăteă lumina zilei, și nu bine făcuse cale ca de-o bătae de pușcă, ca ajunsese îndreptul unei babe bătrâne și sbârcite, hădă ca păcatul și care nu se știe de-a fost tânără vreodată. Ea eră legată de un stejar gros cât un turn de biserică, aveă părul despletit, boscorodea cuvinte neînțelese și cu varga ce ținea în mână, făcea felurite semne de vrajă. Când își trăgeă suflarea în piept, toate frunzele și crengile se plecau spre dânsa; când își scoteă suflarea din piept, toate frunzele și crengile se plecau în ceea parte.

E *Știrba Baba Cloanța Mamă Pădurei* zise Aliuță îndoind fuga. A fost cetluită acolo de Impăratul Roș, pentru a scăpa lumea de farmecele ei.

Puișor nu a avut răgaz să o vadă bine și a și

pierdut-o din ochi, așa de iute a trecut pe lângă dânsa, însă el i-a simțit până hăt departe suflarea puternică care ca o vântoasă, când îl întârziă în fugă, când îl iuțea mai tare, precum și ochii ei cei de jăratec care îl frigeau în spate.

Pădurea mai eră plină de fel de fel de dihăanii : corbi prădalnici, buhne care cântau a moarte, năpârce otrăvite, lupi hrăpariți, mistreți singuratici cu colți de un cot afară, dar nici una din aceste sălbăticiuni nu eră în stare să ajungă pe Aliuță care mergea ca vântul și ca gândul, iar pe dânsul infipt stă Puișor viteaz ca un *Păunaș de codru*.

Poveste, poveste,
Inainte mult mai este:

A mers cât a mai mers Puișor, prin pădurea cea neagră, fioroasă unde furnicaau atâtea juvinii aripate și nearipate, unde se auzeau bocite, unde în fiecare trunchiu de copac eră parcă întemnițat un suflet rău și iată de la o vreme a ieșit la lumină și atunci vederea s'a schimbat din nou. O mare față de apă se întindea acum dinaintea micului călăreț fără luntre și fără pod de ceea parte.

Aliuță simțind pe Puișor cam îngrijat îi zise :

N'ai frică, stăpâne, acuș vom fi la celălalt mal unde ne așteaptă *Moș Crăciun*.

Puișor își făcù cruce, iar Aliuță se strânse ghem spre a-și luà vânt ca pentru o mare săritură, și când și-a dat drumul numai ce se văzù plutind

în aer fără să se cufunde atingând din când în când, fața apei cu copitele, întocmai cum ar rade-o cu vârful aripei o rândunică în zbor.

Și câte alte dihanii n'a mai văzut el pe fața apei cum se scăldau și se hârjoniau împrejurul lui: scoici sub coaja cărora ar fi încăput el cu mânăz cu tot, șerpi cu câte trei capete, pești cu suliji în vârful botului, broaște care se umflase așa că ajunsese fără să crape, mărimea bouului.

Puișor însă nepăsător pe spinarea mânăzului nădravan nu se temeă de nimie, nu se miră de nimic și simțea cum în replegiunea mersului despica aerul iute, dar lin, fără zdruncin, fără amețală ca pasărea călătoare ce trece peste mări.

Și a mers, și a mers așa până la malul celălalt. Acolo când s'a văzut pe pământ sănătos, o altă priveliște și mai ciudată i se înfățișă. Pe o câmpie întinsă străluciau lanuri mari de pâine albă cu spice aurii, care la bătaea vântului se legănau ca niște valuri pe apă, iar la stânga, hât departe, se ridică un munte pe vârful căruia se înălță o cetate cu turnuri și metereze care parcă eră zidită de cristal verde, așa lumini verzii răspândeă de jur împrejur.

Acoio sunt seraiurile *Impăratului Verde*, zise Aliuță, acela care a învins pe Statu-Palmă-Barbă-Cot călare pe-un epure șchiop. La dreapta pe un alt munte mai înalt care se ridică până la nouri

se vedeà o altă cetate mai strașnică care strălucia ca rubinul cel roș.

Acolo sunt seraiurile *Impăratului Roș*, zise Aliuță, acel care a cetluit pe Mama Pădurii de stejarul cel gros cât un turn de biserică. De el ascultă toate jviniile din pădurea și apa prin care am trecut.

Apoi drept în față dar mai departe, în zarea abastră, cum am zice, cam peste un deal și o vale și o limbă de pădure, se ridică un al treilea munte și mai înalt care răzbătea dincolo de nouri și al cărui vârf se răsfață în seninul cel veșnic. Pe creasta lui o altă cetate și mai falnică strălucia de toate culorile pietrelor scumpe și răs-pândeà în juru-i lumini fel de fel și roșii și galbene și verzi și albastre ca luminele din brâul curcubeului.

— Să mergem spre cetatea cea din față, zise Puișor, simțindu-se atras de hora cea de lumini fel de fel.

Atunci Aliuță ascultător de glasul stăpânului porni așa de iute, că Puișor simțea vântul că-i șueră în urechi și-i veneà a crede că nu el alergă spre cetate și cetatea dimpreună cu câmpul, cu copacii, cu dealurile, cu văile alergă spre dânsul. Cât ai bate în palme ajunse la poarta cetății, unde doi balauri stăteau de pază.

Ce poștești? Intrebară balaurii pe Puișor.

— Vreau să văd pe *Făt Frumos* și pe *Ileana*

Cosinzeana din cosiță floarea-i cântă, răspunse Puișor care aflate de la năzdrăvanul Aliuță cine locuia acolo.

Atunci ca prin farmec porțile cetății se deschiseră în două laturi și Făt-Frumos ținând de mână pe Ileana Cosinzeana se arătă pe prag.

Doamne, multe-a mai văzut Puișor până la vârsta lui, dar așa păreche frumoasă n'a fost dat ochilor lui să vadă.

De ce te uitai la dâșii de ce păreau mai fermecători. Par'că se schimbau în fiecare clipă și-i vedeai tot altfel, tot altfel, dar tot mai frumoși. El eră înalt cât stâlpii cei mari de marmură de la porțile cetății; aveà pe cap o coamă ca de leu din care eșiau par'că flacări de foc și ochii lui din cap săgetau lumini ca niște luceferi. Nici o ființă omenească n'ar fi putut să i se uite drept în ochi fără să se simtă stăpânit, robit de putere lor.

Ea aveà părul de aur care se scoborà valuri, valuri, până la genunchi, și mai aveà un zimbet și o căutătură de la care, ai fi zis, că atârnă fericirea sau nefericirea lumii.

— Puișor, zise Făt-Frumos, cu glas dulce și poruncitor totodată; în cetatea mea n'a călcat încă picior de om pământean. Spune-mi aici ce voești căci înăuntru nu poți pași.

Puișor cu ochii îndreptați mai mult spre Ileana Cosinzeana care îi zimbeà cu bunătate, răspunse că dorește să întâlnească pe Moș Crăciun.

— Pe Moș Crăciun, adause Făt-Frumos, îl vei întâlni colo pe cel al patrulea munte ce se vede în zare și care e mai înalt de cât toți ceilalți. Acolo nu-i călcă pe iarbă verde ci pe zăpadă și ghiță netopită decând lumea.

Puișor își luă ziua bună de la cei doi stăpâni ai cetății și plecă înspre muntele cu zăpadă după ce își întoarse încă odată capul spre Ileana Cosinzeana.

Și a mers și a mers pe mânzul năzdrăvan care parcă avea șapte suflete, și de ce mergea de ce muntele se depărtă, precum mereu se îndepărtează norocul când crezi să pui mâna pe el.

Ar fi mers Puișor până ce i-ar fi crescut barba albă și tot n'ar fi ajuns; dar de odată eși dintr'o peșteră din pământ un balaur mare cât un catarg de corabie și șueră așa de cumplit că întreg văzduhul se cutremură; însuși Puișor, cât eră de voinic, se înfioră și se opri în loc.

— Unde mergi, Puișor? Il întrebă balaurul.

— Merg la muntele cel cu zăpadă să întâlnesc pe Moș Crăciun.

— Apoi pe calea pe care ai apucat poți să mergi o sută de ani și tot n'ai să ajungi. Muntele te vede că vii spre el, și mereu se depărtează; trebuie să iei altă cale ca să nu te vadă.

— Care cale?

— Descalcă, ia-ți mânzul de frâu, vâra-te în peștera asta; vei ajunge curând într'o hrubă mare

și largă în care vei putea străbate chiar călare până în vârful muntelui cu zăpadă. Iar după ce vei ajunge sus și vei vedeà pe Moș Crăciun să nu care cumva să te uiți în panerul lui sau să-l întrebi ce are în el.

Poveste, poveste

Înainte mult mai este:

Așa făcù Puișor și după ce pătrunse în hrubă, încălecă iar pe Aliuță și să te duci duluță înainte.

Câte n'a mai văzut el în hruba aceia care erà luminată numai de licurici, de focuri de pucioasă, de scânteie ce scăpărau din copitele mânzului și de fulgeri izvorâți din ochii dracilor.

A întâlnit stoluri, stoluri de lilieci, de vampiri, de vârcolaci care rod luna, de draci codoși și coronati, negri ca ciaunul și cu ochii roși ca sângele, dar nici unul din acești viermi ai subpământului nu îndrăzneà să se pue în calea lui Puișor. S'ar fi zis că au poruncă să-i facă loc și alai.

În adevăr toată urdia asta de arătari îl urmări prin tainița ce șerpuià la deal în cercuri largi până ajunse la o gură de ieșire prin care se zări albastrul cerului. Atunci năluci, stafii, draci și vârcolaci dispărură ca scânteiele în vânt și Puișor călare ieși mândru pe vârful muntelui cu zăpadă care de înalt ce erà se apropià de torțile cerului.

Acolo iar altă minune!

Tocmai sus unde se închee bolta cerului se făcù deodată o ruptură și ochii lui zăriră în adânci-

mile deschise un roi de stele mari ce luminau și ziua, iar în mijlocul stelelor și a unei cete numeroase de îngeri ce cântau din trâmbiți, alăute, cimbale și har e, un copil stă culcat pe o cruce de aur.

O doamne, ce orbitor la vedere erà acel copil. El nu erà un copil ca toți copiii, ci erà întruparea vie și nemuritoare a tuturor copiilor din lume. Erà așa de frumos că întreceà ori ce închipuire ome-nească; erà mai frumos chiar de cât Puișor. De sub genele lui izvorau rațe ca din soare. Pe fața lui se vedeà semnul dragostei și al iertărei, iar stelele și îngerii îi făceau cinste și îi cântau imnul sfânt, cântarea cântărilor care deșteaptă până și morții din somnul cel veșnic. Din toate unghiurile adâncului porneau jerbii de lumină care se îngâneau, îl împresurau și-i făceau aureola în jurul capului; iar el din înalta-i măreție revărsà harurile sale peste întreaga fire. Se deschisese porțile raiului înaintea copilului pământesc care uimit stă acum cu ochii pironiți asupra copilului ceresc sărbătorit cu atâta slavă, și un șuvoiu de mângâiere, de spe-ranță, de bucurie se strecură în sufletul lui.

Dar deodată un glas de om se auzi lângă dânsul, care rupse farmecul și-l făcù să tresară.

— Cine-i acolo? strigă Puișor îndreptându-și privirile spre locul de unde venise glasul.

— Sunt Moș Crăciun, răspunse un moșneag bă-trân ieșit năprasnic ca din pământ cu niște plete lungi ce-i cădeau pe umere și cu barba până la

genunchi. Și pletele și barba-i erau albe ca zăpada, iar pe fruntea și'n ochii lui se putea ceti cumiștenia omului care a văzut multe și știe multe.

Eră încălțat cu opinci de fier; ținea într'o mână un paner și în celaltă o cârjă lungă de oțel cu care își ridică sprâncenele. O mie nouă sute și opt ani de-a rândul s'a arătat el la fiecare ajun de Crăciun pe vârful muntelui de zăpadă și cine știe câte alte zeci și sute de mii de ani se va mai arăta până când opincile și cârja lui se vor roade.

La vederea lui neașteptată Puișor aruncă un șipăt de bucurie și uitând sfatul balaurului îl întrebă cu nerăbdare copilărească ce are în paner.

Atunci Doamne Sfinte!...

Într'o clipă cerul se închise; îngerii și copilul de pe cruce se făcură nevăzuți; din ziuă se făcū noapte; patru fulgere ca niște șerpi de foc porniră din câteși patru unghiuri ale văzduhului brăzdându-l în lung și în curmeziș, iar muntele cu zăpadă care mai, mai ajungeă la torțile cerului se prăbuși deodată acoperind sub ruinile lui pe Moș Crăciun, Puișor și Aliuță în mijlocul unor tunete care vesteau parcă sfârșitul lumii.

Poveste, poveste

Înainte mult nu este.

Atunci Puișor cuprins de groază se cutremură, deschise ca din somn niște ochi mari plini de lacrimi.... și cine ar crede!.... se deșteptă bun

teafăr în patul lui lângă care ședeà maică-sa de-l
privegheà cu ochi de dragoste, iar pe marginea
patului stătea un cogemite paner ticsit cu jucării
aduse se înțelege. . . . de *Moș Crăciun*.

Și sfârșind povestea,
Am încălecat pe o șea
Și v'am spus'o așa.

ALECSANDRI — EMINESCU

ALECSANDRI-EMINESCU.

(Pe albumul închinat memoriei lui Alecsandri).

Precum nu putem judecă decât din depărtare despre frumusețea și înălțimea munților, de oarece de aproape suntem copleșiți de măreția lor și împiedecați de a le zări vârfurile, tot așa pe Alecsandri și Eminescu, cele două glorii ale neamului nostru, care au recut pragul vieței și ale căror chipuri ne apar senine din depărtarea anilor, îi putem mai bine judecă acum, decât în timpurile când trăiam sub influența lor.

Astfel Eminescu, natură nervoasă, împătimită, vulcanică, ca să zic așa, ni se arată ca un munte care s'a ridicat deodată sus, peste nivelul înălțimilor comune și care în explozia ce a făcut, a aruncat lavă și stânci în jurul lui de a uimit lumea.

Dar nu e decât un singur munte.

Opera lui Alecsandri ni ce înfățișează ca un lung șir de munți, poate nu tocmai așa de înalți ca unicul pisc Eminescu, dar mai blânzi, mai prietenoși, mai primăvăratici și cu felurite priveliști, în marele orizon literar.

Pe vulcanul stins al lui Eminescu, acoperit cu zăpadă, te simți amețit, fiindcă e prea 'nalt în singurătatea lui și râpa prea aproape.

Pe lanțul munților lui Alecsandri, acoperiți cu codri verzi, te simți parcă într'o vecinică răcoare de Mai, legănat de auzul doinelor și cântecul privighitorilor.

Sau, dacă îmi este permis să întrebuițez o altă comparație, ași putea zice că Eminescu ne tulbură și ne răpește liniștea întocmai ca un șuvoi năpraznic, care se varsă peste maluri, dar iute se retrage în matca lui, pe când Alecsandri ne desmiardă mereu sufletul, ca murmurul unui pârâu care curge printre maluri înflorite, totdeauna limpede și mângâios.

Accasta este impresia ce am cules din cetirea operelor lor.

Fiind însă că un Eminescu n'ar fi putut să vie, dacă n'ar fi fost mai înainte un Alecsandri, care cel întâi a desgropat din pământul părăginit comorile necunoscute ale limbei noastre, de aceea se cuvine întâietatea lui Alecsandri, căruia cu drept

cuvânt i s'a dat, prin glasul unanim al poporului, titlul de poet național. < / /

De aceea toată suflarea românească trebuie să salute astăzi cu dragoste și recunoștință marea lui figură și să se prosterne dinaintea bronzului, care o immortalizează.

LA DESVĂLIREA
STATUEI LUI VASILE ALECSANDRI
IN IAȘI 1906

LA DESVĂLIREA
STATUEI LUI VASILE ALECSANDRI

IN IAȘI 1906

Domnilor,

Ca un modest ucenic al lui Vasile Alecsandri de la care multe am învățat și pe care încă din copilărie m'am deprins a-l iubi și admiră, vin cu inima strânsă să aduc prinosul meu de dragoste și recunoștință ilustrului maistru a cărui figură e înveșnicită astăzi prin bronz.

Negreșit nu-mi este cu puțință să îmbrățișez în cadrul acestei cuvântări întreaga sa activitate literară, căci el a fost cel mai mare și cel mai rodnic dintre toți scriitorii generațiunii noastre trecute.

Reputațiunea lui a pătruns încă de la început nu

numai în cele mai adânci straturi sociale ale poporului român, dar a trecut și dincolo de hotarele țării.

El a fost luceafărul împrăștiilor de lumină, care a dat un nou și puternic impuls mișcării noastre literare.

Sunt 64 de ani de când a luat el pentru întâia-și dată condeiul în mână ca să aștearnă pe hârtie în ritme și rime inspirațiunile lui poetice.

În acele timpuri depărtate a compus el *Doinele și Lăcrămioarele* care sunt și astăzi în gura poporului, sunt izvorul limpede și nesecat la care se adapă zilnic mintea și inima copiilor noștri în toate școlile țării.

Când le recitesc acum după atâta amar de vreme și le regăsesc tot tinere, tot frumoase, simt par'că răcoarea unei adieri de primăvară pe sufletul meu, simt că par'că eu însu-mi reîntineresc.

Din ziua de'ntâi el s'a ridicat cu mult mai presus decât toți poeții ce l-au precedat și care întrebuițase până la el o limbă sarbădă, un fel de proză rimată împeștiată cu neologisme, lipsită de orice artă, de orice scânteie poetică.

Multă vreme s'a crezut că limba-i vinovată de starea înapoiată a literaturii noastre; că adică limba românească nefiind destul de subțire, de frământată, de cultă, nu poate pune în lumină toate finețele cugetării și ale simțirii omenești.

Ei bine, Alecsandri a dovedit contrariul; a do-

vedit că nu instrumentul lipsise până la el, ci maistrul care să-l știe mânuși. Astfel el a fost întâiul care a desgropat de la vetrele țaranilor limba noastră strămoșească frumoasă, vioaie, pitorescă, plină de imagini poetici și a ridicat-o la cinste într'o lume care uitase s'o vorbească. El a cules cel întâiu din gura unchiașilor și a lăutarilor nestimatul tezaur de poezii populare ieșite așa neprasnic cine știe de când din rărunchii poporului și care oglinesc așa de bine bucuriile, durerile, dragostele, vitejiile și speranțele lui.

Ceeace a făcut Alecsandri cu limba românească scoțând-o fecioară curată de sub dărâmăturile unui trecut de sute de ani de restriște, a făcut la rândul ei mult iubita noastră Regină și Poetă a cărei frunte este încununată de o îndoită aureolă, scoțând de asemenea de la vatra țaranului catrința tradițională cu marama, cu florile, cu altițele cele strălucitoare de par'că se îngână pe piepturile fiicelor noastre luminele primăverei.

Intocmai ca niște comori scumpe au stat ani și ani mistuite în întunericul bordeiului țărănesc, atât limba strămoșească cât și străvechiul costum național pe care astăzi îl poartă cu atâta grație și distincțiune Alteța-Sa Regală Principesa României.

Opera lui Alecsandri are rara însușire că oglindește viu firea noastră românească în toate manifestările ei sufletești; El n'a cântat pe un singur ton. El a posedat gama întregă. Pe lira lui au vi-

brat toate corzile la unison cu bătăile inimei noastre. El a atins toate genurile: balada, legenda, drama, poezia lirică, descriptivă, epică și în toate s'a ridicat la înălțimi necunoscute până la el. El a fost poetul național al neamului Românesc. El ne-a cântat freamătul pădurilor, suspinul pâraelor, ciripitul păsărilor, dragostele Ilenei Cosânzenei, voiniciile Păunașilor din codru. El a dat glas florilor, ne-a dus pe pajiștele verzi unde răsună doinele, unde se încing horele, ne-a reînviat faptele eroilor noștri vechi și a mai cântat un cântec care a făcut să tresară inima românească, a cântat pe Peneș Curcanul cu cei nouă Dorobanți, a cântat vitejia vitejilor noștri în războiul independenței.

Dar, domnilor, îndrăznesc a zice, că dacă am spicui numeroasele lui volume pline de nestimate mărgăritare, și ne-am opri așa din întâmplare numai la câteva din ele, precum de exemplu la balada *Groza*, cea mai perfectă ce cunosc în literatura noastră, la frumoasa *Rodica*, la admirabilul *Concert din luncă*, la cuvântarea plină de avânt patriotic a lui Ștefan cel Mare din *Dumbrava roșie*, încă ar fi de ajuns ca să-i desemnăm locul întâi între poeții noștri. Inșă tocmai fiindcă în urma unei carieri așa de pline, opinia publică unanimă îl urcase pe cel mai înalt pedestal proclamându-l de rege al poezilor României, a trebuit și el ca toate gloriile din lume să fie atins de boldul ascuțit al criticei.

S'au găsit după moartea lui, căci în viață nu știu să-l fi atacat cineva, s'au găsit, regret a o zice, câți-va tineri de altfel talentați care i-au făcut cinstea să-l împungă din când în când și să-i descopere ici colea câte un neajuns că doar l'ar mai împuțina.

Această cinste au avut-o odinioară și Shakespeare, și Dante, și Goethe, și Victor Hugo și alții și totuși au rămas glorie neperitoare ale omenirii.

Așa va rămânea și Alecsandri o glorie neperitoare a neamului nostru. Acei câți-va tineri meritoși cari i-au drămăluit meritele cu cumpene nedrepte, ar fi trebuit să-și aducă aminte că dânsul le-a dat moștenire un ogor întreg brăzdat și scos din paragină, le-a dat o limbă creată gata pe care dânsii n'au avut decât să și-o însușească, le-a transmis un vers dulce armonios care merge la inimă, un vers cum nu se mai auzise până la el și care a îmbătat copilăria noastră a tuturor.

Ei bine, dânsii după ce s'au inițiat la tainele bardului, după ce au cetit și mistuit opera lui, au putut negreșit *pe unele cărări bătute de el* să constate că s'a făcut un pas mai departe, căci așa merge lumea. Dar Alecsandri nu trebuie judecat dintr'un singur punct de vedere, ci după întreg complexul muncii sale intelectuale. Astfel judecat, pot zice fără teamă de a greși, că nimeni până în ziua de astăzi nu l-a întrecut și nu a lăsat brazde așa de adânci ca el, ținând seamă, mai

ales de greutățile ce a avut de învins, de mijlocul neprielnic în care se găseă, într'o epocă semi-barbară fără cultură și tradiții literare, pe când statul nostru neașezat pe temelii statornice era mereu bătut de vânturi și în pericol de a-și pierde existența.

Dar și pe terenul politic opera sa a avut o înrâurire enormă. Cine nu-și aduce aminte de vestita *Hora Unirei* care în timpurile de grea cumpană a însuflețit poporul nostru și l-a ridicat la cel mai înalt grad de entusiasm? Cânterea lui înflăcărată a contribuit tot atât cât și strădaniile oamenilor de stat la realizarea visului nostru secular. Unirea, căci poezii și scriitorii sunt promotorii marilor revoluții politice și sociale.

Era atât de mare și impunătoare figura lui Alecsandri în acele vremuri de lupte grele, când pentru prima oară după sute de ani poporul nostru a fost chemat să-și aleagă Domn din libera sa voință, încât numele lui a fost pus înainte pentru scaunul domniei, de către o parte însemnată din lumea politică de atunci.

Și îmi aduc aminte, căci l-am auzit eu însumi, cum el cu graiul lui simplu, curat românesc în care vibra accentul celei mai desăvârșite sincerități, se apăra de această mare onoare zicând că nu-i făcut din lutul din care se fac Domnii; că sarcina aceasta e prea apăsătoare pentru umerii lui; că el nu înțelege a-și sacrifica libertatea, a-și

încătușă dorurile și năzuințele sufletești precum se cere dela un cap de stat. Că pentru nimic în lume el nu va preferi aerul încărcat de grijă și de răspundere al Curții Domnești, aerului liber dela țară unde duce viață liniștită în mijlocul unui popor de vietăți ce nu-i cer slujbe, nici favoruri.

Astfel Alecsandri, fire primitoare de impresiuni, veșnic emoționată, veșnic îndrăgostită de nemărginirea spațiului, de verdeața câmpului, de albastrul cerului, de simfoniile pâraielor și codrilor a preferit pentru libertatea aripelor lui de poet, să renunțe la Domnia peste oameni dar a rămas Domn peste lumea visurilor omenești.

Și acum când Alecsandri ne privește din înalta lui seninătate, când ne-am adunat cu toții aicea ca să ne prosternăm dinaintea umbrei lui, eu unul mărturisesc că sunt înduioșat până la lăcrămi, și orce ași spune, orce cuvinte calde de premărire ași alege, simt că nu voiu fi la înălțimea poetului uriaș.

Cine știe ce ne rezervă, viitorimea adâncă și ce alți luceferi noi vor mai răsări pe cerul literar al patriei noastre.

Să dea Dumnezeu să fie cât de mulți și cât de mari! De un lucru totuși să fim siguri, că în câtă vreme se va juca o horă pe pământul românesc, în câtă vreme va răsuna o Doină în codrii noștri verzi, numele lui Alecsandri va fi mereu sărbătorit, și urmașii urmașilor noștri îl vor po-

meni ca pe cel mai mare poet al tuturor Românilor din trecut și prezent.

Iar vouă fraților Bucovineni care ne-ați făcut cinstea să veniți la desvălirea statuei marelui nostru poet care este și al vostru, vă zic cu inima plină de dragoste: *bine ați venit în patria mamă!*

Priviți cu smerenie această măreață figură, care simbolizează toate dorințele și speranțele neamului nostru și duceți la întoarcere, în căminele voastre o amintire neștearsă de iubirea frățească ce a-ți întâlnit aicea și de următoarele versuri ale cântărețului ce sărbătorim astăzi:

Amândoi suntem de-o mamă
De-o făptură și de-o seamă,
Ca doi brazi într'o tulpină.
Ca doi ochi într'o lumină.

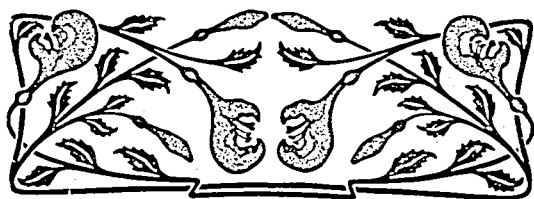
Amândoi avem un nume,
Amândoi o soartă'n lume,
Eu ți-s frate, tu-mi ești frate,
In noi doi un suflet bate!!!

JUBILEUL „CONVORBIRILOR LITERARE“

(1906)

JUBILEUL „CONVORBIRILOR LITERARE“ (1906)

Revista „Convorbiri Literare“ intră în al 40-lea an al existenței sale.

Imi aduc aminte, nu fără oarecare strângere de inimă, că am fost martor la ceremonia botezului ei petrecută în casele d-lui V. Pogor față cu numeroși alți martori dintre care, spre marea noastră durere, mulți au trecut pragul vieții, și nu tocmai dintre cei mai puțini scumpi inimii noastre.

Deși ne cam îndoiam atunci când i-am stropit leagănul cu ceaiul tradițional că va ajunge pruncul la bătrânețe unse, totuși, în măsura puterilor noastre, i-am dat fiecare sprijin statornic și cald, asigurându-i mersul regulat și neîntrerupt, ceea ce nu eră ușor în mijlocul unui public nedepins a prețui munca scriitorilor români.

Astfel au intrat în lume *Convorbirile*, la început cu pas timid ca un copil care se deprinde a merge pe picioare, apoi din ce în ce cu pas mai bărbătesc, căpătând mereu încredere în sine, învingând greutățile și adeseori dușmăniile ce-i stăteau în cale, înfierând netrebnițiile și trăind totdeauna viață neatârnată, fără sprijin străin, fără gratificațiuni, fără subvențiuni, până ce în sfârșit au săpat brazdă adâncă și au determinat un curent sănătos, nu numai în România liberă ci și în celelalte țări locuite de Români. Cine nu recunoaște astăzi influența binefăcătoare a *Convorbirilor* asupra limbei noastre scrise și vorbite?

Nu-mi este cu puțință de a face în limitele restrânse ale acestui articol o dare de seamă amănunțită despre întreaga activitate a organului literar junimist. Mi-ar trebui volume pentru această. Voiu zice numai că cei 40 ani de viață ai *Convorbirilor* vor rămâne pentru totdeauna strâns legați cu întreaga viață intelectuală a poporului nostru și vor face epocă în istoria literaturii moderne a țării.

Eu unul mă simt fericit că am avut ocazia să pun și eu umărul, alături de alții mai vrednici decât mine, la îndrumarea noei direcții pornite din imboldul *Convorbirilor* și care ne-a procurat nouă muncitorilor bucurii sufletești de acele ce de sigur nu vom mai gusta în viitor, căci entuziasmul care face să vibreze inimile e un dar numai al

tinerețelor. Ce frumoase erau acele timpuri de emulațiune și cu ce plăcere aducea fiecare dintre noi, întocmai ca alina, partea sa de miere la stupul comun!...

Când mă uit îndărăt, rămân uimit văzând cât de repede s'au strecurat atâția amar de ani care ca un șuvoi cotropitor au înghițit viața multora dintre noi și tinerețea tuturor; dar în schimb acest șuvoi a rodit pământul făcând să răsară rând pe rând din ogorul nostru de muncă un bogat mănunchiu de flori tinere și alese, înveșnicite prin opere de artă care oglindesc însușirile sufletești ale neamului nostru mai limpede și mai adânc decât tot ce se produsese mai înainte.

Nu găsesc deci cuante mai calde pentru sărbătorirea bătrânului organ literar, ilustrului decan al tuturor revistelor din țară, decât urându-i din toată inima ceea ce din nenorocire nu-mi mai pot ură mie însu-mi, o nouă și îmbelșugată tinerețe.

Văd însă cu bucurie că bătrâna revistă intrată pe mâinile unor tineri înzestrați cu foc sacru și cu puteri proaspete, a și pășit falnic pe calea reîntineririi, și nu mă îndoiesc că mereu regenerându-se își va sărbători odată centenariul, când vai, nici unul dintre noi, vechii colaboratori, nu vom mai fi. Dar să mulțumim lui Dumnezeu că am rămas pentru jubileul de astăzi măcar atâția câți suntem, și să ne rugăm bunătății lui să acorde viață rodnică, sănătoasă și înd. stul de lungă ti-

nerilor redactori ce ne-au înlocuit cu vrednicie și care au înaintea lor un frumos viitor, să poată dâșii strigă într'o zi cu mândrie:

„Iată prima revistă literară română care a împlinit secolul!“.

Și atunci alt Jubileu!!...

LA MORMÂNTUL LUI MIHAIL KOGÂLNICEANU

(3 IULIE 1902)

LA MORMĂNTUL LUI MIHAIL KOGĂLNICEANU

(3 IULIE 1902)

Domnilor!

Depun din partea Camerei și Senatului României, aceste două coroane pe mormântul marelui Mihail Kogălniceanu.

Apropiindu-mă de acest mormânt simt inima mea coprinsă de emoțiune.

Simt că cuvintele mele ori cât de calde ar fi, nu vor fi niciodată la înălțimea omului care a umplut lumea cu numele lui.

Cine n'a cunoscut pe Mihail Kogălniceanu? Cine n'a auzit de dânsul în răstimpul de 50 de ani, cât a dus viața cea mai activă, cea mai mișcată, cea mai plină de fapte mari?

Nu mă voiu încercă să fac biografia lui, căci mi-ar trebui volume pentru aceasta. Istoria lui Mihail Kogălniceanu, este însuși istoria României

moderne, și numele lui figurează pe cele mai frumoase pagini ale ei.

E destul să spun că el a simbolizat, a încarnat, ca să zic așa, spiritul viu și însetat de progres al poporului nostru, în evoluțiunea sa de regenerare începută cu jumătate de secol înainte. Nici un fapt important nu s'a săvârșit în această perioadă de evoluțiune, de care numele lui să nu fie legat.

Om de o inteligență extraordinară, de o putere de inițiativă și o iuțea de concepție neîntrecute, scriitor de frunte, orator irezistibil, care a ținut sub farmec o generațiune întreagă, el eră unul dintre acei oameni rari, privilegiați de natură, care se nasc la o sută de ani odată, și care pe orce scenă din lume l-ar fi aruncat soarta, ar fi jucat rolul întâiu.

Intre contemporanii săi eră un uriaș. A început prin a fi om de știință și de litere, înainte de a fi om de stat. A ocupat, pe când încă eră tânăr o catedră de istorie în Iași. A scris în limba franceză, pe când se afla în Germania o istorie a Moldovei și a Valahiei. A înființat în colaborare cu Vasile Alecsandri, Dacia Literară și Arhiva Românească. A publicat în 1852 Letopisețele Moldovei, și mai târziu Cronicele României, isvoare fecunde la care s'au adăpat toți istoriografii noștri contemporani. A fondat Universitatea din Iași, și a fost numit între cei dintâi membri ai Academiei Române.

În timpul marilor lupte pentru *Unire* el a scos la lumină cel mai de frunte ziar politic ce a existat în Moldova, intitulat *Steaua Dunărei*, care a dat mișcării unioniste un puternic și decisiv impuls. Îmi aduc aminte și acuma cu ce ardoare, cu ce entuziasm, ceteam noi tinerii din vremea aceea articolele lui admirabile, ca frumusețe de stil, ca putere de argumentare, ca avânt patriotic, articole care ne încălzeau inimile și a căror influență a contribuit mult la realizarea visului secular al Românilor.

În Divanul ad-hoc și în camera electivă a Moldovei care a ales pe Cuza-Vodă, el eră sufletul partidului național, îmbolditorul oricărei năzuinți spre progres și libertate; cuvintele lui înflăcărate electrizau lumea și cu drept cuvânt i-au atras meritatul nume de *Privighetoarea Moldovei*.

Un asemenea om cu asemenea calități nu putea să nu ajungă la cea mai înaltă treaptă politică în țara lui. Astfel în 1864 chemat de Cuza-Vodă ca Prim ministru, a secularizat averile mănăstirești închinete, redând țării a cincea parte din teritoriul ei; a făcut fără nici o sguuire sau sacrificii simțitoare împrăștierea țăranilor, cel mai mare act politic și social, care în alte țări a costat șiroae de sânge și care a avut la noi ca consecință aducerea la viață cetățenească a unui milion de Români.

Iar mai târziu în 1877, în unire cu Ion Brătianu, un alt uriaș al neamului nostru a lucrat la înte-

1877

meierea Independenței și a Regatului, obținând aceste neprețuite bunuri, nu din pomana altor neamuri, ci prin sângele fiilor țării emancipați de dânsul.

Domnilor !

Înainte de a termina nu pot trece cu vederea un fapt din viața lui Mihail Kogălniceanu, nedislipit de altfel de soarta tuturor oamenilor mari, căci oamenii mari ca și arborii înalți sunt mai expuși la furtuni.

Tocmai fiindcă el eră așa de sus între semenii săi, nu se putea ca ura și invidia celor mici să nu-l atace. Li lipsea coroana de martir și spre complectarea gloriei lui a avut-o și aceasta. A fost persecutat crud pentru că a împrumutat un milion de țărani, pentru că le-a dat pământ, pușcă și vot și a făcut din servi oameni liberi.

Dar fapta în sine a fost preă mare, preă patriotică, preă rodnică în rezultate binefăcătoare pentru a putea fi ștearsă din istorie. Imprejurările l'au răzbunat iute. A venit vremea ca însuși destructorii lui să-i respecte opera, iar cuvintele lor de ocară de atunci s'au întors spre lauda lui și-i întemeiază astăzi dreptul la recunoștința eternă a țării.

Puternica lui figură se degagează astăzi senină din imperiul veșniciei unde patimele omenești nu

o mai pot ajunge și de ce timpul trece, de ce ea apare mai vie mai strălucitoare, întocmai ca un far luminos merit a călăuzi viitoarele generațiuni în conducerea statului român.

Cu inima deci plină de dragoste și venerațiune pentru marea umbră a lui Mihail Kogălniceanu, să depunem astăzi aceste frumoase coroane pe mormântul lui în semn de recunoștință din partea țării la a cărei înălțare a lucrat el jumătate de secol, și să strigăm cu toții într'un glas: „Să trăiască în veci memoria marelui Mihail Kogălniceanu!“.

DOUĂ LUMI

DOUĂ LUMI.

Am să vă spun, iubiți cettori, o istorie adevărată și vă rog să credeți, orcât vi s'ar părea de stranie, că n'am adaos nimic de la mine. Mă tem chiar că nu voi fi colorat îndeajuns faptele întâmplare pentru a fi la înălțimea realității. Iat-o:

A fost odinioară în dealul Tătarașului de lângă Iași o grădină sau mai bine zis o livadă care se numea *Spravale-Babă*. De unde îi venea acest nume ciudat nimeni nu știe. Dar era foarte vizitată de lumea ieșană de pe atunci.

Nu eră cultivată în stilul grădinelor moderne cu partere de flori, cu alee bine prunduite, cu frunzari tunși și tăieți la linie ca niște ziduri de verdeață; din contră, eră într'o stare cu totul primi-

tivă, aproape așa cum eșise din sinul naturei mume, cu o iarbă deasă și spornică care crește în voie la umbra arborilor împrăștiați fără regulă ca într'o pădure sălbatică. Dacă din distanță în distanță nu s'ar fi deschis prin desimea copacilor câteva luminișuri, câteva poeni de unde se zărea Iașul ca'n palmă cu toate mănăstirile cele vechi, marture de alte vremuri, cu toate dealurile încunjurătoare acoperite cu vii și împănate cu albe cūrți boierești ce răsăreau esele din noianul verdeții, te-ai fi crezut cu adevărat într'un pustiu de codru.

Acolo veneau copiii Duminecele și sărbătorile de se rostogoleau pe iarba verde sau jucau oîna revenită acum la cinste, acolo veneau amorezații de-și răsăteau dragostele la umbra teilor, acolo veneau poeții de visau de lumi mai bune, căci eră mare livada cu loc încăpător pentru toți, cu umbră multă și cu colțuri singuratice pentru cei ce căutau liniștea.

Ei bine, acolo stăteau sub crengile unui frasin frunzos, în jurul unei mese rotunde prin mijlocul căreia trecea trunchiul frasinului, doi tineri Vasile și Mihai care din vreme în vreme ciocneau câte un pahar de Cotnar și făceau filosofie.

A face filosofie, a zis un oarecare autor glumeț, este a vorbi despre ceea ce nu înțelegi unui om care nu te pricepe. Nu știu dacă așa eră cazul cu acei doi domni, dar deodată Mihai ridicându-se în picioare zise tovarășului său:

— Măi frate, ce mai la deal la vale! Omul, numit regele creațiunii, care a ajuns să stăpânească fulgerul, să măsoare distanța până la stele, să înoate în aer, pe apă și sub apă și să vorbească cu antipozii cum vorbim noi doi aici la Spravale-Babă, acest om, zic, trăește în întuneric, nu vede decât până la vârful nasului și se lovește cu capul de toate gardurile. Nu știe nimic și nu înțelege nimic.

— Cum așa? Intrebă Vasile, care nu admitea să se conteste știința cmenească acumulată de veacuri.

— Iată cum! Omul este înzestrat cu cinci simțuri, ca și mâna cu cinci degete. Ce poți apuca cu cinci degete? Ce poți percepe cu cinci simțuri? Nimica toată. Un univers întreg rămâne necunoscut, pierdut pentru noi. Se întâmplă câteodată fenomene de acele, adevărate minuni, dinaintea cărora rămânem uimiți pentru că nu putem să ne dăm seamă *cum și de ce* s'au produs.

— Ia slăbește-mă, dragul meu! Strigă Vasile aproape indignat. S'a trecut vremea minunilor. Astăzi știința a emancipat mintea omenească și nu mai crede nimeni în parascovenii de acele băbești bune de adormit copiii.

— S'avem iertare, răspunse domol Mihai. Sunt scurți la vedere acei care nu cred și care își închipue că pot să rezolve marile probleme ale lumii cu $a + b$. Iacă, dacă ai vreme să stai până ce-om

deșertă garafa, îți voi istorisi două cazuri foarte adevărate întâmplate în familia mea.

— Să vedem, mă rog.

— Ei bine ascultă! Trăia la mânăstirea Varaticul o vară a mea numită Epraxia. Eră o femeie bună, inteligentă, cu oarecare cultură care o deosebea de celelalte maice, dar cam neurastenică. A fost trimasă de părinți de mică la mânăstire și când a început să priceapă viața, s'a văzut cu comanacul pe cap și cu rasa pe umere, doi tovarăși supărători care o depărtau de toate plăcerile lumii, dar de care nu se mai putea despărți tot de rușinea lumii.

Neștiind ce să facă cu timpul în oarele ce-i rămâneau libere după slujba bisericească, ea citea mereu cărți instructive și ajutată de o bună memorie ajunsese să fie cea mai procopsită, cum s'ar zice, dintre maice. Toate îi recunoșteau superioritatea culturii și a inteligenței și la orice nevoie a lor, la dânsa veneau să ceară sfat.

Intr'una din zile ea se îmbolnăvește de tifos și cade în nesimțire.

Fiindcă eră iubită în mânăstire, toate maicele stăteau cu rândul la căpătâiul ei și o îngrijeau zi și noapte. Iată că într'o seară pe la aprinsul lumânărilor, ea se ridică în sus foarte turburată și strigă călugărițelor ce o înconjurau :

„Alergați în pod la arhondaric că e foc!“ Apoi se culcă iar și adormi.

— Sărmana aiurează, ziseră maicele, făcându-și cruce, și nici una nu se mișcă. Cum ar fi putut bolnava să vadă focul, când arhondaricul eră tocmai în celălalt capăt al mânăstirei.

Nu trecură două, trei minute și ea se sculă a doua oară cu ochi speriați strigând din nou:

„Da pentru Dumnezeu alergați la arhondaric că e foc și o să ardă mânăstirea!“

Ea rosti aceste cuvinte cu un glas atât de mișcat și plin de convingere, încât maicele sub imboldul unui tainic îndemn, au trimes imediat oameni în podul arhondaricului unde într'adevăr au găsit foc. Dacă cinci minute ar fi mai zăbăvit, ar fi fost prea târziu.

Ei bine, tu, savantule îndărăpnic, marele meșter al cifrelor, agerul plămăditor al teoriilor filosofice materialiste, explică-mi, mă rog, acest fapt despre autenticitatea căruia îți garantez.

— Mai întâi tu n'ai fost defață și vorbești după spusa călugărițelor. Dânsele ca să se facă interesante ușor născocesc legende pe care mai la urmă le cred ele înșile ca adevărate.

Al doilea chiar adevărat de ar fi faptul, încă a putut să se producă prin o întâmplare, o coincidență care orcât de extraordinară ar părea, tot întâmplare, tot coincidență rămâne.

Mihai clătină din cap cu un aer neconvins.

— Cum este cu putință, întâmpină el, că peste o sută de călugărițe, dimpreună cu toți slujbașii

mânăstirei, să se unească pentru a născoci o poveste. Lucrul e cu totul nefiresc.

— Mai nefirească îmi pare ipoteza cealaltă, răspunse Vasile care se încheiea în formulele lui matematice ca într'o cetate. Nu există și nu poate să existe decât ceea ce se poate demonstra științificește. Tot ce depășește legile cunoscute ale naturii, e basm și nu merită crezare.

— Dar vai de mine!.. Poți tu să-mi explici ceea ce în toate zilele vezi cu ochii și calci cu picioarele? Pot oare toți botaniștii, toți chimiștii, toți geologii să-mi facă măcar un fir de iarbă, un fir de năsip așa precum e în natură? Prin urmare, întreaga știință omenească nu face două parale când e vorba nu de a constata cele ce există și ne cad sub simțuri, ci de a le explica origina.

Ș'apoi să-mi dai voie să-ți istorisesc un alt fapt care mi s'a întâmplat mie însu-mi și care nu se poate explica prin coincidență sau minciună, afară numai dacă mă vei pune și pe mine în categoria celor o sută de călugărițe născocitoare de povești. De astădată am să te fac marț, iubite.

— Să vedem, adăose Vasile care nu voia nici în ruptul capului să descalece de pe argumentele lui științifice.

Mihai sorbi un gât de Cotnar, scoase o roată de fum din țigară și cu aer solemn începù:

— Nu sunt decât șase ani decând m'am însurat.

În anul dintâi am căpătat un băiat spre marea satisfacție a mea și a femeii mele, în anul al doilea un alt băiat, și în al treilea iarăși un băiat. Unde eră să ies cu socoteală. Dacă mergeam tot așa eră să-mi umplu casa, vorba ceea, cu *volintiri*. Femeea mea doreă acum din toată inima o fată și trebuie să mărturisesc că și eu începui să împărtășesc dorința ei. Așa-i omul, veșnic doritor de ceea ce nu are.

Însfârșit ce să lungesc vorba; în al cincilea an îmi cade în leagăn un al patrulea copil.

Mare emoțiune până când i-am aflat sexul.

Era o fată... Nespusă bucurie în casă!

Dumnezeu ne-a împlinit dorul. Cât de mică eră în leagăn, numai de-o palmă de-a puterea fi, și totuși gurița ei cât o cireașă ne surideă drăgălaș; aveă niște ochi în care lumea abia încăpea să se oglindească, și eră zău frumușică, bat-norocul, de-ți veneă s'o sorbi într'o lingură de apă. Parcă eră un ingeraș căzut din cer spre mângâierea pământului. Ce nu vede ochiul părintesc!.....

Dar iată că după câteva zile dela nașterea ei o mare nenorocire se întâmplă.

Copila cum sta în pelinci la sinul cald al maică-sa, deodată se îngălbenește, se învinețește, închide ochii și rămâne fără mișcare, întocmai ca moartă. Doctorul adus în grabă abia îi simțește pulsul și bătaile de inimă.

După o jumătate de oră lungă cât o eternitate, ea își revine în fire, își recăpătă culorile, și începe să gângurească ca păsărica din ștreșină... Slavă Domnului!.. Am rămas convinși cu toții că a fost numai un rău trecător.

Din nefericire însă, a doua zi îi revine leșinul care de astădată țină mai bine de un ceas; iar a treia și a patra zi se repetară accesele așa de des încât copila mai nu se mai deșteptă.

În casă cu toții perdusem capul. Doctorul, moașa, slugile și noi părinții nu știam ce să-i mai facem. Doctorul mi-a spus în taină că copila nu poate să scape fiind prea fragedă și răul avându-și origina la creeri.

Inchipueșteți în ce hal eram.

— Doctore, îi zisei eu, am auzit nu știu de la cine, că compresile de apă rece sunt bune pentru spasme. Ce crezi? n'ar fi bine să cercăm.

— Apă rece, îmi răspunse el, e cușit cu două tăișuri. Copila e numai de vreo zece zile născută. Ea a stat nouă luni într'o căldură de 37 grade în sinul maică-sa și dacă o punem acum în prostiri reci, impresia va fi așa de violentă încât poate să o omoare pe loc. Eu nu iau răspunderea, căci ar fi să-i mai scurtez viața din puținul cât i-a hărăzit natura.

Acest răspuns m'a descurajat cu totul.

Preotul care fusese adus să o boteze a declarat că-i e frică să nu moară în mânele lui când a

cufunda-o în apă și a refuzat să-și îndeplinească serviciul.

Desnădăjduit, strivit de oboseala a trei nopți nedormite, m'am pus pe o canapea, cu capul greu, împresurat de cele mai negre gânduri, și cum stam așa aproape în nesimțire, m'a furat somnul. Ce somn am mai avut Doamne! Un somn zguduit de un vis care m'a înfiorat în adâncul măruntaelor.

Am visat pe fratele meu mai mic care murise cu patru ani mai înainte.

Eră îmbrăcat într'o haină albă, lungă, până la călcăe; avea fața ca de ceară, înțepenită pe care nici un mușchiu nu se mișcă. Ochii lui mari deschiși, deși ațintiți asupra mea, parcă nu mă vedeau, parcă se afundau în adâncul spațiului. Avea înfățișarea unei statui, unei vedenii dinaintea căreia îmi venea să-mi fac cruce și să fug, dar atras ca de o putere magnetică mă apropiam de el și-l întrebam:

— Tu frate, sau oricine vei fi, spune-mi copila mea are să moară?

Așteptam răspunsul cu ghiața în inimă. Insa buzele lui nu se mișcară, răspuns nu-mi dădă, dar clatină din cap în sens adică că *nu*.

— Oare bine ar fi să o punem în prostiri de apă rece?

El își plecă capul în jos în sens că *da*.

Atunci parc'un fulger a străbătut tot corpul meu din creștet și până în tălpi; ars am sărit în

picioare; mi-am șters repede ochii, o lumină mare s'a făcut în creerii mei și cu o convingere nestrămutată, neținând seamă de temerile doctorului, am poruncit să-mi scoată apă rece proaspătă din fântână și i-am învălit trupul vânăt și aproape fără viață într'o prostire udă, acoperind-o apoi cu alta uscată.

Moașa și slugile care auzise convorbirea mea cu doctorul, holbau niște ochi mari spărieți de îndrăzneala mea și parcă se temeau să se apropie de fată ca să nu-și atragă vreo răspundere; căci fapta mea, nici mai mult nici mai puțin, eră de natură să-i curme zilele într'o clipeală și să mă lase pentru toată viața sub povara celei mai crunte remușcări. Te las să judeci pe ce povârniș eram. Dar eu nu vedeam nimic dinaintea ochilor decât figura înțepenită a fratelui meu și orb executam înțelesul semnelor lui.

Atunci, O! Minune a lui Dumnezeu!

N'a trecut cinci minute dela punerea ei în prostiri și cum mă uitam cu inima strânsă în fața-i descompusă, văzui vinețea dispărând încet, încet de pe obrazul ei, întocmai cum dispar nourii de pe cer lăsând în urmă-le seninul limpede. Copila înseninată în adevăr, a deschis ochii și văzându-mă la căpătâiul ei mi-a suris.

Apoi toată ziua aceea și noaptea următoare a fost sănătoasă. A doua zi doctorul care se așteptă cu siguranță la un desnodământ fatal, a venit în

vârful degetelor, sfios și a întrebat pe moașa dacă nu cumva s'a sfârșit.

— Ce sfârșit! Răspunse moașa; dute și vezi copila că e bine, rumenă și sugă cu o poftă de parcă n'o să se mai sature.

La rândul lui doctorul holbă niște ochi mari plini de mirare aflând cum eu, în contra regulilor științei, am scăpat copila după inspirația unui vis. Insfârșit, iubite Mihai, de la cea dintâi compresă și până în ziua de astăzi au trecut 16 ani și dânsa n'a mai avut nimic; s'a prefăcut într'un bujor de fată sănătoasă, veselă și drăguță de parcă luminează casa unde intră.

Ce zici de acest vis al meu care a scăpat viața fetei? Așa-i că sunt lucruri misterioase în lumea asta care nu se pot explica cu formulele tale algebrice sau cu teoriile materialiste.

— Zic că visul de noapte adeseori nu-i decât reflexul grijilor zilei. Erai cu gândul la boala fiicei tale și la chipul de a o scăpa, și e natural să fi avut un așa vis care dacă ți-a indicat leacul, este că tu singur l-ai propus doctorului.

— Ce ușoară explicație luată din cunoscutul vostru saltar de argumente. Dar mai întâi ce-i somnul, această jumătate de moarte? Ce sunt visurile care-l populează și care îți dau iluzia unei a doua vieți? Putut-a cineva să ne răspundă la întrebare?.. Nu!.. Vezi dar că orce vei face și orcum te vei învărti, te izbești mereu de *necu-*

noscutul care-ți acopere vederea ca o perdeă. Precum bastonul meu nu poate ști cine l'a tăiat din pădure, cine l'a cioplit, și lustruit, așa nu putem ști noi de unde venim, unde mergem și care va fi ultima noastră soartă. Ființa creată nici odată nu-și va cunoaște pe creator. În zadar sunt toate sforțările noastre de a pătrunde în tainele universului. Inteligența omului nu-i plăzduită ca să poată deslegă asemenea probleme, și după toate cercetările cele mai aprofundate ale celor mai geniali dintre noi, așa numiții stăpâni ai pământului, am ajuns la un singur rezultat absolut sigur, acela adică să știm că nu putem ști nimic.

— Aferim!.. Intrerupse Vasile la culmea îndignărei. Vra să zică după tine suntem condamnați pentru vecia veacului să rămânem niște ființi oarbe deși în fiecare zi vezi că noi câștigăm teren asupra necunoscutului.

— Negreșit, orbi vom rămâne, pentru că așa ne-a croit natura. Plutim între două lumi: una văzută și pipăită care ne înconjoară și pe care dacă ați isbutit să o măsurați cu cotul ingineresc, nu aveți pentru ce să fiți așa de mândri, căci de altfel niciodată nu-i veți afla rostul și menirea; și alta tainică, nevăzută, nepipăită care scapă puterii de percepere a simțurilor noastre și care pentru noi e cași cum n'ar exista.

Plutim în *spațiu* și *timp* două concepțiuni, două noțiuni abstracte absolut neexplicabile, căci care

minte e în stare să priceapă sau măcar să-și în-
 chipue *nemărginirea* în spațiu și *eternitatea* în
 timp? Și cu toate acestea ne dăm prea bine seamă
 că și una și alta există pentru că de altfel n'ar
 exista universul. Vra să zică iată lucruri care știm
 că sunt și pe care nu le putem înțelege nici explică.
 De ce dar n'ar exista în unii oameni oarecare
 stări anormale sufletești în care simțurile să fie
 mai ascuțite sau chiar îmbogățite cu un simț nou
 în stare a presimți viitorul sau a vedea lucruri
 nevăzute de ochii ordinari. Când zic viitor, zic
 ceva convențional omenesc, căci în eternitate nu
 este nici *ieri*, nici *azi* nici *mâni*; nu este viitor
 nici trecut.

Înțelegi tu, dragă Vasile; eu nu sunt decât un
 biet poet impresionabil ca o harpă eoliană care
 vibrează la orce vânt. Eu primesc lumea așa
 cum este, mă bucur de dânsa și o cânt; tu ești
 un savant care cauți să adâncești lucrurile, să
 despici firul de păr în patru, dar care te dedai
 la o gimnastică intelectuală zadarnică și fără nici
 un folos. Pentru că, dată fiind făptura fiziologică
 a creerelor noastre și puterea lor de pricepere,
 trebuie să înțelegi și tu odată că nu vei ajunge
 să descifrezi acel *cum* și acel *de ce* către care mereu
 năzuește spiritul tău speculativ. Vezi efectele dar
 cauzele rămân și vor rămânea în întuneric.

Și aceasta îmi aduce aminte de o frumoasă para-
 bolă din cărțile sfinte. Mă rog să nu râzi:

Se zice că un copil ședeă odată pe malul mării și mereu turnă cu pumnii apă într'o gropiță ce o făcuse în năsip.

— Ce faci copil? Il întrebă un sfânt oarecare, dacă nu cumva Sf. Petru care treceă pe acolo...

— Ia voiu să strămut marea în groapa asta, răspunse copilul.

— Apoi, băete, precum nu intră tainele Dumnezeuști în mintea strămtă a omului, așa nu intră marea în groapa asta.

Mihai aici se opri. El vorbise tot timpul repede, pe nerăsuflăte cu un ton atât de vibrător și cu atâta putere de convingere, încât Vasile filosoful și matematicul a rămas pe gânduri. I se părū un moment că se află în fața unui iluminat care vede el însuși lucruri nevăzute.

Fără să-l mai contrazică cu probe scoase din arsenalul lui științific, a ridicat un pahar și a ciocnit cu el zicându-i.

— Ai dreptate Mihai din punctul tău de vedere. Tu ai două lumi: una simțită și văzută și alta ocultă, nesimțită și nevăzută care înflăcărează închipuirea ta de poet. Tu visezi, eu analizez. Dacă până acum n'am putut deslegă marea taină pe care se razimă lumea, dacă nu pot zice ca dascălul gârbovit și uscățiv al lui Eminescu: „Universul fără margini e în degetul meu mic”. Totuși nu pierd nădejdea că va veni o vreme când toate se vor limpezi; căci lumea nu stă locului ci evoluează

neconținut spre progres, dovadă că omul de astăzi nu mai seamănă cu acel de 100 de ani în urmă.

— Bine, frate, că recunoști cel puțin că există o enigmă încă nedeslegată. Până când însă se vor limpezi lucrurile, ceea ce doresc și eu, să nu pui, mă rog, la îndoială lumea cea de a doua despre a cărei ființă ți-am dat dovezi nerecuzabile, și să nu mai atribui maicelor și mie rea credință sau prostie pentru că preferim să credem ceea ce am văzut cu ochii și nu ceea ce ne spui tu.

„Dacă ași putea să explic pe Dumnezeu, ași fi însu-mi Dumnezeu, zice Victor Hugo undeva. Pune un orb la soare, el nu-l va vedea dar îl va simți și va spune că-i e cald“.

„Așa și noi-simțim fără să o vedem ființa absolută. Ne vine o căldură de la Dumnezeu.“

.....

N'au trecut decât câțiva ani la mijloc, și Mihai află spre marea lui surprindere că matematicul, filosoful materialist Vasile, acel *esprit fort* care nu admitea nimic ce nu se putea demonstra științificește, învârtea mereu la mese în societățile spiritiste și sta de vorbă cu umbrele lui Platon și Aristoteles, cum a stat odinioară cu dânsul sub frasinul dela Sprăvale-Babă.

Ce tari sunt convingerile omenești!.. Și ce jucărie e omul în mijlocul elementelor ce-l împresoară!..

24 IANUARIE 1859—1909

*

24 IANUARIE 1859—1909

Onorată Adunare,

Sunt fericit să văd pe stimații noștri concetățeni ieșeni adunați în număr așa de mare în acest templu al artei pentru a sărbători ziua de astăzi 24 Ianuarie, a 50-a aniversare dela realizarea *Unirei*. Această dată trebuie să fie scumpă inimii tuturor Românilor fiindcă ea înseamnă în istorie o epocă memorabilă, începutul renașterii noastre.

Cei mai mari Domni ai noștri din vechime au căutat să întrunească într'un singur mănunchiu aceste două ramuri ale națiunii române, dar n'au izbutit fiindcă-și alesese calea armelor. Generația însă dela 1859 a avut norocul, fără vărsare de sânge, să atingă acest ideal, nu însă fără mari lupte și sbuciumări.

A izbutit pentru că intrase adânc în conștiința tuturor straturilor sociale din Moldova și Muntenia că singura noastră scăpare era *Unirea*.

În adevăr, ce eram noi înainte de unire?

Două țărișoare vasale Turcilor, totdeauna expuse la invaziile oștirilor străine, totdeauna în pericol de a fi înghițite de vecini. Puterea suzerană în loc să le apere le asupra ea însăși, considerându-le ca niște moșii de exploatat și îngăduind chiar fără nici o dreptate rășluirea teritoriului lor; într'un cuvânt eram două țărișoare slabe, umilite, îngenunchiate, aproape necunoscute de Europa occidentală și de mai multe ori oferite în diverse combinațiuni diplomatice când unuia când altuia dintre falnicii vecini.

Aceasta era situațiunea externă.

Ca situațiune internă era întuneric pretutindeni, sărăcie complectă, o oligarchie venită din Fanar care suga ca un burete toate forțele vii ale poporului. Nici un metru de șosea, nici o școală sau spital rural, nici o fabrică sau industrie, nici un pod pe apele curgătoare; iar despre drum de fer, telegraf, etc.... nici nu se visă. Ba din contră, când răposatul Domn Grigore Ghika dln Moldova a vroit la 1853 să înființeze telegraful a fost pârît de boieri la Sultan că ruinează pădurile statului înșirând stâlpi în țară fără nici o necesitate. Apoi hatârul și rușfertul, aceste două cuvinte împrumutate dela Turci dimpreună cu obiceiul, intrase adânc

în moravurile noastre și se infiltrase în toate ramurile dregătorilor publice.

Dar iată că la 1848 un vânt bun ne vine din apus, vântul de deșteptare al popoarelor și negurile încep a se împrăștiă. Se face lumină în conștiința Românilor, noțiunea de patriotism de mult adormită în inimile noastre prinde să încolțească din nou, sufletele se regenerează și atunci s'a simțit instinctiv de întreg neamul nostru că aceste două țări nu mai pot stă despărțite fără ca viitorul lor să fie cu desăvârșire periclitat. Și astfel, au început în Moldova încă din timpul Domniei lui Grigore Ghika ideia Unirei a se întinde și a câștiga teren.

Erau cei dreptul o seamă de oameni refractari la ideea Unirei, având pe răposatul Neculai Istrati în cap; dar aceștia erau luați înainte de marea mișcare unionistă și nu ne puteau opune vre-o piedică serioasă.

Ei făceau parte din bătrâna clasă privilegiată care nu înțelegea să renunțe la nici unul din drepturile și scutirile sale, și ne numiau pe noi *pantalonari* și *bonjuriști*. Dânșii căutau să ne convingă cu argumente de-alde aceste:

„Știți voi ce vă așteaptă dacă nebuniile voastre se vor împlini? O să se desființeze rangurile de „boerii. O să plătiți bir, o să vă iea la oaste“.

Aceasta eră cea mai mare nenorocire ce putea să cadă peste dânșii.

Noțiunea egalității cetățenești nu intră de loc

în mintea lor. Iar poporul român era predestinat, după dâșii, să fie în veci supus străinilor.

Dar spre fericirea țării dâșii, erau puțini la număr. Așa în Divanul Adhoc din Iași, chemat a se rosti asupra dorințelor țării, numai doi au fost cari au votat contra Unirei.

Bătrânul Alecu Balș care era proprietar de 80.000 de făci și Vlădica Hermeziu episcopul de Roman.

Imi aduc aminte. D-lor deși eram un copilandru pe vremea aceea, ce cald ni se băteau inimile la toți, ce sus era nivelul moral al tuturor, cum fiecare era gata să-și jertfească și munca și timpul și averea și viața chiar, pentru realizarea marelui ideal, întru atâta dorul de-a ieși din întuneric la lumină, de a scoate țara din hăugașul nenorocit în care zăcea de veacuri, cucerise toate inimile. A fost o epocă de înălțarea sufletelor cum nu este exemplu în istoria noastră; a fost un curent, ce zic eu, un șuvoi irezistibil de sfânt patriotism care a răsturnat toate piedicile de afară și din lăuntru și a scos din urna Camerilor elective din Iași și București în zilele de 5 și 24 Ianuarie 1859 pe colonelul Alecu Cuza, Domn, cu unanimitatea voturilor. Domnilor! Am avut fericirea să fiu față în ziua istorică de 5 Ianuarie 1859 și am ascultat cu lacrămile în ochi discursul marelui Mihail Kogălniceanu, rostit în momentul când a întâmpinat în fața tribunei Camerei pe Cuza imediat după ce

fusese proclamat Domn și depusese jurământul constituțional. Acest celebru discurs e prea mișcător ca să nu-mi permit a vi-l împrăști în memorie. Iată-l :

Măria-Ta !

„După 154 de ani de umilire și degradare națională, Moldova a intrat în vechiul său drept „confințit prin capitulațiunile sale, dreptul de a-și „alege pe capul său, pe Domnul. Prin înălțarea „Ta pe tronul lui Ștefan-cel-Mare s'a reinălțat „însuș naționalitatea română. Alegându-te de capul „său, neamul nostru a voit să împlinească o veche „datorie către familia Ta, a voit să răsplătească sângele strămoșilor Tăi, vărsat pentru libertățile publice.

„Alegându-te pe Tine Domn în țara noastră, „noi am voit să arătăm lumii aceea ce toată țara „dorește: *La legi nouă, oameni noi.*

„O Doamne! Mare și frumoasă-ți este misiunea! Constituția din 7 (19) August ne însemnează o epocă nouă și Măria-Ta ești chemat să „o deschizi. Fii dar omul epocii; fă ca legea să „fie tare, iar Tu, Măria-Ta ca Domn, fii bun și „blând, fii bun mai ales pentru aceia pentru care „mai toți Domnii trecuți au fost nepăsători și răi.

„Nu uită că dacă 50 de deputați te-au ales „Domn, însă ai să domnești peste două milioane „de oameni!

„Fă dar, ca domnia Ta să fie cu totul de pace
 „și de dreptate: împacă patimile și urele dintre
 „noi și reintrodù în mijlocul nostru strămoșeasca
 „frăție. Fii simplu, Măria Ta, fii bun, fii Domn
 „cetățean; urechia Ta să fie pururea deschisă la
 „adevăr și închisă la minciună și la lingușire.

„Porți un frumos și scump nume, numele lui
 „Alexandru cel Bun. Să trăești dar mulți ani.

„Cași dânsul, fă o Doamne, ca prin dreptatea
 „Europei, prin desvoltarea instituțiilor noastre,
 „prin simțimintele Tale patriotice, să mai putem
 „ajunge la acele timpuri glorioase ale nației no-
 „stre, când Alexandru cel Bun zicea ambasadori-
 „lor împăratului din Bizanțiu că:

„România nu are alt ocrotitor decât pre Dum- /
 „nezeu și sabia sa!“

La auzul acestor cuvinte înflăcărate după sute
 de ani de restriște, cuvinte care inaugurarau o eră
 nouă de libertate și de prosperitate, nu numai eu
 ci toată lumea din incinta Camerei și din tribune
 plângea, căci bucuria mare cași durerea mare tot
 prin lacrimi se exprimă.

Iar apoi în ziua de 24 Ianuarie, adică tocmai
 cu 50 de ani în urmă socotiți de astăzi, zi în veci
 neuitată, când ambele coroane ale lui Ștefan și
 Mihai s'au întrunit pe capul lui Cuza-Vodă, atunci
 entuziasmul luase proporțiuni care nu se pot de-
 scrie, ajunsese pot zice până la delir. Căci atunci
 ne-am văzut visul cu ochii, ni s'a mărit raza stă-

pânirii, ni s'au depărtat granițele, am căzut noi frații de acelaș sânge, de aceeaș lege în brațele unul altuia, atunci am atins idealul către care strămoșii noștri au năzuit de veacuri.

Noi bătrânii de astăzi le avem toate aceste vii dinaintea ochilor, căci am urmărit cu toată încrederea minții și a inimii fazele prin care a trecut mult încercatul nostru popor, am împărtășit toate grijile, speranțele și bucuriile lui la o epocă când aceste emoțiuni se imprimau în sufletele noastre tinere ca pecetea pe ceara fierbinte, și am simțit fiecare în acea neuitată zi, individualitatea noastră sporită, neamul nostru înălțat și îndrumat spre un viitor mai ferice.

Și presimțirile noastre nu ne-au înșelat.

În acei șapte ani de Domnie a lui Cuza-Vodă s'a și început marea operă de transformare a țării. S'au unificat guvernele și Camerele, complectându-se și consolidându-se Unirea, s'au votat legi civile și penale uniforme pentru amândouă țările, s'au secularizat averile mănăstirești închinete și neînchinete, redându-se țării a cincea parte din teritoriul ei, s'au fundat ambele universități, s'a împroprietărit un milion de țărani dându-li-se pământ, vot și pușcă, s'a instituit legea tragerii la sorți pentru armată în locul arcanului care se practică, și s'a pus temeliile unei armate regulate și serioase.

Vedeți, Domnilor, câte bunuri au izvorit din faptul politic al Unirii numai în timpul scurtei

domnii a lui Cuza-Vodă, și câte altele nenumărate au izvorit de atunci încoace până astăzi când sărbătorim această sfântă aniversare.

Numai cei ce au apucat vremurile dinainte de *Unire* și au avut norocul să trăiască până astăzi, numai aceia pot să judece între ceeace a fost și ceeace este astăzi și să aprecieze distanța ce am străbătut.

Astăzi fața țării este cu desăvârșire schimbată; astăzi singur budgetul orașului Iași întrece la venituri budgetul de odinioară a întregii Moldove; astăzi avem o rețea complectă de șosele, căi ferate, telegraf, telefon, avem spitale, cazărmi, fabrici, bănci, școli care se cifrează cu miile; avem o armată puternică de aproape 300.000 de oameni cu 500 guri de tunuri, o armată care și-a făcut probele pe câmpiile Bulgariei, pe când odinioară în Moldova, eu îmi aduc aminte, nu aveam decât o mică ceată de oșteni mai mult pentru paza domnului decât a țării, iar ca artilerie aveam două tunuri, repet D-lor încă odată două tunuri, unul la Iași și altul la Galați. Astăzi zic, avem întregul aparat de civilizațiune pe care alte popoare nu-l au dobândit decât după sute de ani de muncă și cu prețul a multor revoluțiuni și vărsări de sânge. Astăzi avem Constituțiunea cea mai largă din Europa, ne bucurăm de libertățile cele mai întinse, și tot încă ni se pare că nu-i deajuns, căci așa-i natura omenească, mereu năzuitoare

spre mai bine, și așa trebuie să fie pentru că altfel nu ar mai fi progres.

Vedeți deosebirea domnilor!

Și când ne gândim că de n'am fi dobândit Unirea, nimic sau aproape nimic din toate aceste nu s'ar fi făcut. Nimic n'ar fi putut să ne aducă în situațiunea de astăzi ca să fim țară liberă și independentă, înălțată la rangul de Regat și cu vază în marele concert european.

Dar pe lângă toate bunurile de care ne bucurăm, am mai câștigat încă unul mai presus de toate, am câștigat ca stat *forța morală* care izvoarăște din solidaritatea numărului, din lărgirea moșiei strămoșești, din mijloacele materiale sporite, precum și din conștiința că suntem de astădată un popor încercat cu puteri vii pe care ne putem rezemă și care ne dau încrederea în noi înșine, acea încredere care la 1877 a dus armata noastră la Grivița, la Rahova, la Plevna, la Smârdan sub conducerea bravului nostru Rege Carol I.

Acolo ne-am câștigat independența prin noi înșine cu vârful baionetei, nu cërșetorind-o dela alte neamuri, și am contribuit cu prețul sângelui nostru și la desrobirea unui popor creștin vecin cu noi; acolo am avut prilej să dovedim că suntem copii de viță bună, vrednici scoboritori din vitejii dela Codrii Cozminului, dela Racova, dela Călugăreni; acolo s'a făurit din tunurile cucerite coroana de oțel pusă pe capul primului și marelui nostru Rege Carol I.

Vă las să judecați D-lor ce ar fi fost de noi dacă eră să ne prindă criza orientală dela 1876 despărțiți? Ce am fi tras noi în cumpăna evenimentelor și ce socoteală ar fi ținut puterile încăerate în luptă și acele dela Congresul din Berlin, de două provincii mici, fără nici o însemnătate, fără nici un rol în desfășurarea fazelor războiului?

Unirea însă ne-ă dat puterea și puterea ne-a ridicat de sub ruinele trecutului și ne-a deschis porțile viitorului. Astfel *24 Ianuarie* a adus pe *10 Mai*, așa că amândouă aceste zile trebuie să fie de acum înainte cele mai sfinte sărbători ale noastre și ale urmașilor noștri, fiindcă ele rezumă în sine îndeplinirea celor mai scumpe dorinți și aspirațiuni ale poporului român.

Pe aceste două zile se reazemă întreaga noastră istorie contimporană.

24 Ianuarie reprezintă prima piatră așezată în temeliiile României moderne, iar *10 Mai* reprezintă cheia bolții.

Iar dacă toată situațiunea politică și economică a statului nostru modern își are izvorul în ziua de *24 Ianuarie 1859*, apoi în interesul adevărului trebuie să amintesc că este un colț al țării care cu drept cuvânt poate revendică onoarea de a fi contribuit mai mult la realizarea unirei, și acel colț al țării este Iașul! Este Iașul acest oraș vechiu și cu tradiții, inteligent și însuflețit de sentimente nobile și desinteresate, care la momentul

de cumpănă a pășit eroic pe calea sacrificiilor pentru a servi numai și numai interesele superioare ale neamului.

Iașul știa că capitala va fi mutată la București și totuș nu și-a drămăluit pagubele nu și-a cântărit patriotismul. În însuși aceste sacrificii stă gloria, stă coroana de lauri a Iașului.

Se cuvine deci astăzi după 50 de ani dela Unire să recunoaștem Iașului acest act de înaltă abnegațiune și să binecuvântăm fapta patriotică săvârșită, fără de care n'ar fi România ceeace este.

Și acum, Domnilor, să-mi dați voie să mă adresez la vlăstarii neamului, la tinerii de astăzi cari n'au apucat vremurile despre care am vorbit și să le zic ;

Să nu-și închipuie că dacă s'au născut într'o țară bine întocmită, cu fruntarii sigure, la adăpost de năvăliri străine și de prădăciuni, că așa a fost totdeauna. A trebuit generațiunii dela 1848 și 1859 muncă mare, muncă uriașă, cu sacrificii imense ca să ajungă unde a ajuns ; așa că astăzi când vreun unchiaș rămas încă în viață ne povestește despre înfricoșatele timpuri de bejenii, din trecut, mai, mai nu ne vine să le credem, într'atâta ne-am deprins cu binele.

Să iea deci pildă tinerii noștri dela acea generațiune vrednică și iubitoare de neam și să aibă în vedere că în curând le va veni rândul să ducă dânșii mai departe destinele țării. Căci ei sunt

viitorul, sunt speranța, sunt luceferii cari vor străluci pe cerul patriei în locul luceferilor cari vor apune.

Prin urmare, după exemplul premergătorilor lor, să aibă pururea în ochi mai presus de ori și ce, marele scop al măririi și întăririi neamului român care de acum înainte are a-și îndeplini aici la gurile Dunării misiunea la care îl chiamă origina sa nobilă și străveche.

Cu ochii ațintiți spre acest înalt ideal să strigăm cu toții într'un glas:

Să trăiască România!

Să trăiască M. S. Regele!

Să trăiască Augusta familie Regală!

BOGDAN PETRICEICU-HASDEU

BOGDAN PETRICEICU-HASDEU

Discurs de recepțiune rostit la 13 Maiu 1909
în Academia Română

Stimați Colegi,

Rog să mă iertați dacă veți observă că glasul meu tremură rostind această cuvântare.

Mă aflu sub stăpânirea unei îndoite emoțiuni: întâiu, de a vorbi pentru prima oară în fața acestui înalt Areopag, și al doilea, de a mă fi încumătat să vorbesc despre Hasdeu, un urieș a cărui enormă activitate în domeniul cugetării nu poate fi restrânsă în marginile unui discurs.

Exprimându-vă deci, stimați Colegi, adânca mea recunoștință pentru distinsa onoare ce mi-ați făcut de a mă primi în mijlocul D-voastre, îmi îndeplinesc cu sfială anevoioasa sarcină ce mi-am luat de a împrăști în memoria D-voastre silueta

*

marelui răposat care a fost fără îndoială una din podoabele Academiei.

Nu am trebuință să fac o lungă descriere biografică despre dânsul.

Cine n'a cunoscut pe Hasdeu?

Cine n'a auzit de numele lui care a răsbătut în toate țările unde răsună graiul românesc?

Originar din Basarabia, el aparține unei vechi familii încuscite cu familia Petriceicu care a domnit odinioară în Moldova. Părintele său, Alexandru Hasdeu, om de o mare erudițiune, a fost numit membru al *Societății Academice Române* în 1867, adică chiar la înființarea ei, însă nu a luat nici odată parte la ședințele acestei societăți.

Fiul său, Bogdan Petriceicu Hasdeu, marele nostru dispărut, și-a făcut studiile la Chașkof, a servit câțva timp în armata rusească și când tratatul de Paris ne-a retrocedat o parte din Basarabia, el stabilit fiind în Cahul, a optat pentru România, patria mamă.

Astfel pe lângă o achizițiune teritorială am avut norocul să facem și achizițiunea lui Hasdeu, într'o epocă când în țările noastre despărțite eră totul de făcut.

Dacă însă prin un concurs de împrejurări neartărate de voința noastră am repierdut Basarabia, ne-a rămas totuș Hasdeu care prin multele și eminentele sale însușiri a ridicat sus nivelul cultural al țării.

Decum a pus piciorul pe pământul mumei patrii, o transformare s'a făcut în sufletul său.

Văzându-se în țara binecuvântată a Moldovei, apărută și păstrată cu atâtea jertfe de muncă și de sânge de strămoșii noștri și ai lui;

simțindu-se încălzit de soarele libertății, sub razele căruia putea cugeta, scrie și vorbe în deplină siguranță;

pătruns de frumusețea câmpiilor, a codrilor și a munților noștri, precum și de entuziasmul cald al poporului care în acel timp de lupte mari pentru *Unire* eră tocmai în paroxismul frigurilor renașterii naționale, Hasdeu primi botezul patriotismului și din acel moment toate facultățile lui intelectuale au fost închinete adevăratei lui patrii de care îl legă vocea sângelui.

Aici el a ocupat rând pe rând diferite funcții: judecător la Tribunalul de Cahul (1857), profesor de istorie la Liceul din Iași și bibliotecar al Universității; iar în București unde s'a stabilit în urmă definitiv, a reprezentat județul Cahul ca deputat timp de trei ani (1867—1870) și în fine, a fost numit Director general al Arhivelor Statului și membru în Consiliul permanent pe lângă Ministerul Cultelor și Instrucțiunii publice.

În vederea vastelor sale cunoștințe limbistice s'a fundat anume pentru dânsul la Universitatea din Capitală o catedră de filologie comparată, pe care a ocupat-o până aproape de sfârșitul vieții sale și

în fine, ca încoronare a carierei sale literare și științifice a fost ales membru al Academiei Române unde a lucrat cu neobosită activitate timp de 30 ani.

A mai fost numit membru onorific al Academiei imperiale de științe din Petersburg, al Academiei literare sârbești din Belgrad și al Societății limbistice din Paris.

Căsătorit cu o Româncă din Transilvania, el a avut ca unic copil o fiică *IULIA*, înzestrată de natură cu frumoase daruri intelectuale, dar care din nefericire a murit în floarea tinereței lăsând pe părintele ei nemângâiat.

Stimați Colegi,

Sunt 40 de ani aproape, de când am avut fericita ocazie să fac cunoștința lui Hasdeu. De cum l-am văzut pentru prima oară, figura lui de filozof antic mi-a impres.

Avea un chip caracteristic care se deosebiă dintre o mie. O frunte ca o cupolă puternic desfășurată, în dosul căreia furnicau gândurile; niște ochi vii, plini de lumină și de autoritate, de sub genele cărora izvorau săgeți de ironie, un glas inciziv, tăietor, înaintea căruia te simțiai desarmat, așa eră Hasdeu, om de o frumusețe bărbătească sculpturală, care se impunea privirilor și te făcea, când îl vedeai, să zici: „iată un cap care știe multe”.

Și în adevăr știă multe.

El erà o natură foarte bogată și complexă, înzestrată cu aptitudini multe și diverse, dintre cari unele fără nici un fel de asemănare sau afinitate între ele.

Astfel erà în acelaș timp dramaturg, poet liric și satiric, filolog, istoric și filozof-spiritist, specialități cari de obicei se exclud unele pe altele și cari cu greu se pot întruni într'un singur om.

Dânsul, ca să zic așa, strălucia, radià lumină în diferite direcții întocmai ca diamantul cu mai multe fețe. El înfătoșà problema psihică cea mai complicată și mai grea de rezolvit, căci deși fire cercetătoare și spirit analitic în primul loc, care nu admiteà nimic fără prealabil examen, aveà totuș într'un colț al sufletului său o mare doză de misticism.

În studiile sale pur istorice, erà în acelaș timp poet, așa că din astă cauză imaginațiunea sa aprinsă și veșnic însetată de descoperiri nouă s'alunecà uneori peste limitele adevărului științific. De altfel, el însuș a recunoscut lupta ce adeseori se petreceà în el între sentiment și rațiune prin cuvintele:

„Zicând aceasta, iată cum eu însumi ca Român simțesc o caldă emoțiune. A o birui deplin, a o „supune rațiunii celei reci fără a scoate măcar un „suspın de protestare, e anevoie“.

Vrea să zică nu totdeauna și nu ușor rațiunea rece biruià în el elementul pasional.

Cu toate aceste neajunsuri la cari îl conducea temperamentul său de artist impulsiv, el a produs o mișcare enormă în domeniul istoriei și al filologiei, tocmai prin metoda analitică ce a căutat să o introducă pretutindenea. Dânsul a pus în lumină nenumărate documente până la el neștiute, culese din arhivele diferitelor țări ce a cutreerat, dânsul a infiltrat în generațiunea contemporană lui și în aceea care l-a urmat dragostea investigațiilor, dorul de a descoperi tainele trecutului nostru istoric, tendința de a urmări și explică pas cu pas pe baze raționale înlănțuirea evenimentelor, într'un cuvânt dânsul a deschis o eră nouă, a făcut școală, așa că impulsivitatea fiind dată, avem acum la îndemână un material imens și un pământ frământat gata care a dat, sub mâna harnică și răscolitoare a specialiștilor istorici de astăzi, roadele cele mai folositoare.

Imi este cu neputință să înșir aici toate scrierile izvorite din pana lui Hasdeu și să fac o dare de seamă măcar cât de restrânsă despre conținutul lor, căci ar fi să depășesc mult limitele permise ale cuvântării mele. Aceste scrieri, cari toate poartă mai mult sau mai puțin pecetea geniului său, sunt atât de numeroase și atât de variate, încât numai cetind lista lor te cuprinde mirarea cum a putut fi de ajuns o vieață de om pentru o operă așa de întinsă. E în adevăr ceva neînchipuit cât capital de muncă, de energie, de eru-

dițiune a trebuit să cheltuească el, pentru ca să încheie în spațiul unei vieți un șir de atâtea mari lucrări.

Mă voiu mărgini deci să citez din domeniu literaturii: *Micuța*, trei zile și trei nopți din viața unui student, nuvelă satirică;

Domnița Ruxanda, dramă în proză.

Schylock, Gobseck și Moise, studiu literar din care reiese viu și puternic spiritul său naționalist.

Răsvan și Vidra, dramă istorică în versuri; un volum de *poezii* și *Trei crai dela Răsărit*, comedie în două acte.

Răsvan și Vidra a avut cu deosebire un succes imens, căci volumul a ajuns la a patra ediție, iar drama este și astăzi de actualitate. Oricât de întemeiate ar fi părerile emise de d-l Petru Carp în tinerețea sa despre această lucrare și oricâte greșeli de ritm a găsit în aproape 2.000 de versuri ale lui Hasdeu, Răsvan și Vidra este și rămâne cea mai însemnată operă dramatică din câte s'au scris înaintea ei și dintre multe altele câte s'au scris în urmă.

În domeniul istoriei avem de semnalat *Arhiva Istorică*, o publicațiune periodică săptămânală apărută în București dela 1865—1867 în trei volume mari sub auspiciile Ministerelor de Justiție și de Instrucțiune publică. Această publicațiune cuprinde o bogată adunare de documente cu explicarea lor, izvoare prețioase pentru stabilirea a o sumă de

fapte până atunci necunoscute sau rău cunoscute din trecutul vieții noastre naționale.

Avem vicața și scrierile lui *Luca Stroici*, un volum.

Avem istoria lui *Ioan Vodă cel cumplit*, care prin frumusețea stilului și descrierea colorată a evenimentelor te farmecă de par'că ai crede că nu e o istorie adevărată, ci un poem eroic.

Avem *Columna lui Traian*, revistă lunară de istorie, filologie și psihologie poporană, apărută în mai multe volume.

Avem *Zina-Filma*, Goții și Gepizii în Dacia, studiu istoric-lingvistic.

Avem apoi de înregistrat o lucrare gigantică, *Istoria critică a Românilor*, publicată în 1873—1875, în două mari volume, lucrare care n'are decât un cusur, că nu e isprăvită. Insuș el s'a temut că scurtimea vieții nu-i va da răgaz să ducă opera până la sfârșit, căci iată ce zice în prefața cărții:

„Mi-am înțeles misiunea pe o scară colosală.

„Tot ce ne îngrozește este ca nu cumva munca „și voința să fie covârșite prin sărăcia puterii. „Cine știe dacă Meșterul Manole nu va cădea de „pe schele“.

Și în adevăr, nu i-a fost dat să isprăvească această monumentală lucrare.

Totuș câte orizonuri nouă n'a deschis acest studiu, primul care s'a făcut pe asemenea bază

și în așa proporțiuni, câte probleme n'a rezolvit și cât material n'a pus la îndemâna urmașilor lui pentru a împrăști lumina în multe părți întunecoase ale istoriei noastre.

Este o adevărată pierdere pentru tezaurul nostru științific, că Istoria critică a Românilor n'a putut fi isprăvită, precum n'au fost isprăvite mai multe alte mari opere începute de el.

Deprins a îmbrățișa larg, a vedea mare, dânsul pe lângă că concepea lucrări prea vaste, de multe ori peste sfera puterilor omenești, apoi, împins de temperamentul său de poet, se lăsă ușor ademenit de diferite alte întreprinderi cari îl atrăgeau prin noutatea lor.

Aș putea să-l compar cu un vultur iubitor de culmile cele mai înalte și mai amețitoare, dar care saltă mereu de pe o culme pe alta, în doru-i nepotolit de a căuta nouă perspective și nouă emoțiuni.

În domeniul filologiei avem :

Principii pe filologie comparativă ario-europee, un volum cu aplicațiuni la istoria limbii române.

Avem *Cuvinte din bătrâni*, operă însemnată, compusă din două volume dintre cari cel dintâiu statornicește limba română vorbită între anii 1550 și 1600, studiu paleografic-limbistic de o mare erudițiune, bazat pe o bogată culegere de texte românești și notițe istorice și însoțit cu observațiuni filologice de *Hugo Schuchardt*; iar volumul

al doilea cuprinde un studiu comparativ al cărților populare române din secolul XVI în raport cu limba populară vorbită.

Ambele aceste volume sunt de o mare valoare și indispensabile pentru oricine se ocupă cu studiul limbii și istoriei noastre.

Apoi ce să mai zicem de *Etymologicum magnum Romaniae*, iarăș două mari tomuri, lucrare nu mai puțin importantă, întreprinsă după inițiativa luată de M. S. Regele. Însă prin desfășurarea ce i-a dat, consultând atâtea texte din autori români și străini pentru a statornici etimologia fiecărui cuvânt, de sigur i-ar fi trebuit lui Hasdeu mai multe vieți pentru a o isprăvi.

Trebue de asemenea să menționez și un tratat al său de filozofie spiritistă intitulat:

Sic Cogito. Ce e viața? Ce e moartea? Ce e omul?

Aceste mari probleme ale existenței omenești, rămase până acum nedeslegate, își vor găsi cu timpul, crede el, explicarea în știința spiritistă. Universul, așa cum este plăsmuit, are taine pe cari noi nu le cunoștem și în sânul lui se petrec fenomene cari scapă puterii de percepere a simțurilor noastre. Dar lumea mereu evoluează și se perfecționează.

Astfel, zice el, omul întrupat precum este astăzi nu poate fi ultimul cuvânt al creațiunii; căci după chiar teoria darviniană în deobște admisă, toate

ființele, începând dela cele neorganice, brute până la cele organice cu viața proprie, formează un lanț cu atâtea verigi câte specii sunt și cari merg mereu transformându-se până la om, culmea dezvoltării organice pe pământ.

Apoi de ce adecă lanțul s'ar opri aicea, adaoge el, și n'ar există între om și Dumnezeu alte ființe intermediare, neîntrupate, superioare omului? De ce lanțul care merge în jos până la infinit, n'ar merge și în sus tot până la infinit, adecă până la ființa supremă, Dumnezeu?...

Aceste puncte de întrebări el le discută după datele științei spiritiste care este în acelaș timp și o știință experimentală și ajunge la convingerea că există *Dumnezeu*, creatorul marelui univers, că există *suflet nemuritor*, că există un *legământ* între cei plecați de pe pământ și cei rămași încă în viață.

Știința spiritistă, deși încă în fașă și privită cu multă neîncredere de o mare parte din lumea cultă, este de altminteră, adaoge el, în deplină concordanță cu învățăturile moralei și cu preceptele tuturor religiunilor.

Cu aceste studii și-a încheiat el cariera de om învățat; aceste au fost, precum a spus stimatul nostru coleg d-l Onciul în fața mormântului ilustrului răposat, ultima fază de manifestare a spiritului său complex și vast.

M'am oprit numai la aceste câteva scrieri cari

pun mai mult în relief firea bogată a lui Hasdeu, căci dacă dânsul n'ar fi scris decât acestea, încă ar fi fost deajuns să merite titlul de *colos* ce i l-a dat Conte *Angelo de Gubernatis*.

Aici e locul să adaug că pe lângă inteligența scânteietoare ce se revărsa din ochii, vorbele și scrierile lui și pe lângă vasta cultură enciclopedică ce o posedă într'un grad mai înalt decât mulți dintre contemporanii lui, el posedă în mare doză și *nota ironică* pe care o întrebuință adeseori în contra adversarilor lui prin ziarul său umoristic *Satirul*. Toți se temeau de ascuțișul sarcasmelor lui.

Astfel îmi aduc aminte cu multă plăcere de un episod din viața literară a cercului *Junimii* din Iași și a lui Hasdeu din București, zic cu multă plăcere, căci se raportează la o epocă depărtată și frumoasă, pe când membrii *Junimii*, între cari mă număram și eu, eram în primăvara vieții și lucram la susținerea *Convorbirilor* cu un entuziasm ce este dat numai tinerețelor să-l aibă.

Aici să-mi fie permis să fac o mică digresiune, căci epoca aceea de încordată muncă are importanța sa în istoria literaturii noastre și merită oarecare desfășurare.

Este aproape o jumătate de secol (ce departe suntem de acele timpuri) când un mănunchiu de tineri iubitori de literatură se adunau în Iași, de obicei Sâmbetele, rând pe rând la domnii Maio-

rescu, Iacob Negruzzi și Pogor, unde se discutau numai și numai chestiuni literare și științifice. Ceeace legă mai mult la început pe acești tineri, eră prietenia personală dintre dâșșii și dragostea lor pentru ocupațiuni mai estetice.

Numărul lor a crescut repede, așă că această grupare a simțit nevoia de a-și creiă un organ de publicitate și a se constitui într'o societate literară regulată cu numele *Junimea*.

Caracteristic însă este că acea societate a dus o vieață de treizeci de ani și mai bine fără statute, președinte, vicepreședinți și secretari, sau mai drept vorbind cu un statut *sui generis*, care se alcătuiă dintr'un singur articol, și acela nescris: *Intră cine vrea, rămâne cine poate*. Iar în anul 1867, când s'a înființat revista literară a cărei aniversare de 40 de ani s'a sărbătorit acum doi ani, nimeni nu s'a gândit că dânsa va ajunge să fie decanul tuturor ziarelor și revistelor din țară.

În mijlocul unei veselii generale ea a fost botezată cu numele modest de *Convorbiri Literare*, care i-a adus noroc, căci iat'o acuma ajunsă la adânci bătrânețe.

Și Doamne, ce îndemână ne eră fiecăruia la seratele săptămânale ale Junimii, unde domniă spiritul de colegialitate cel mai curat, unde politica eră cu desăvârșire exclusă, unde critica eră liberă dar totdeauna dreaptă și fără patimă și unde ne simțiam într'o atmosferă cu totul senină, neatinsă de grijile și nevoile vieții zilnice.

. Acele timpuri de mult asfințite, dimpreună cu soarele tinereței noastre, nu le vom uita niciodată, căci ele au avut și au încă și acuma o înrăurire hotărîtoare asupra activității fiecăruia dintre noi.

Din contactul ce am avut unii cu alții ne-am molipsit de dragostea de muncă și ne-am deprins fiecare după putere să tragem brazde în ogorul înțelenit al literaturii noastre naționale.

A fost un îmbold la lucru cum nu s'a mai văzut.

A fost o perioadă de adevărată reînviere literară, căci în acest mijloc prielnic s'au născut și s'au dezvoltat talente cari în alte împrejurări cine știe dacă nu ar fi rămas pierdute. Iar că brazdele trase de cercul Convorbirilor în răstimp de 42 de ani au dat roade folositoare, aceasta astăzi nu se mai poate tăgădui, dovadă că mai toți membrii din zisa societate, cari se găsesc astăzi în viață, au meritat onoarea să fie rând pe rând primiți sub cupola onoratei Academii, iar dintre cei morți, cine ar fi putut să declare nevrednici de această înaltă distincțiune pe un Eminescu, un Creangă, un Conta și poate și alții?

Fiind însă că Convorbirile inaugurasă atunci pentru întâiaș dată o eră de critică severă dar dreaptă în contra producțiunilor rele și a falșelor talente, și-a atras dela început chiar un număr însemnat de dușmani, între cari în primul loc figură *Revista Contemporană* din București cu

Hasdeu în frunte. După o serie de articole de polemică literară, susținută cu multă aprindere de o parte și de alta, polemică care a pasionat publicul cetitor și l-a împărțit în două tabere, Hasdeu, marele nostru adversar care avea ferma convingere, după nu știu ce informațiuni greșite și răuvoitoare, că cei dela *Convorbiri* sunt niște analfabeți lipsiți de sentimentul patriotic, a jurat să o dovedească aceasta și să-i desființeze.

Astfel a pus prinsoare cu un prieten al său că *Convorbirile* vor publica o poezie proastă, care pe lângă altele va conține o ironie amară la adresa *Junimii*. Intr'adevăr, a trimis la redacția *Convorbirilor* o poezie intitulată „*La noi e putred mărul*” cu aluziuni la mișcarea literară de atunci, iscălită P. A. Călescu, cu alte cuvinte *Păcălescu*, și cu acrostihul *Convorbiri Literare*. Acolo, în lipsa Domnului Iacob Negruzzi din Iași și fără a se băga de seamă atât la acrostih cât și la iscălitură, s'a publicat poezia în coloanele *Convorbirilor*, ba încă cu înlocuirea cuvântului *virgină* în *fecioară*, ceea ce a agravat acrostihul prefăcându-l în *Conforbiri* în loc de *Convorbiri*. Această nenorocită îndreptare, care a schimbat pe *V* în *F* tocmai pentru a da versului o culoare mai românească neaoșă, a dat prilej celor dela *Contimporanul*, cari ne acuzau între altele și de germanofilism, să zică că însuș hazardul a complotat în contra noastră dând pe față tendințele noastre neromânești.

A fost atunci un mare chef la redacția *Revistei Contemporane* și o adevărată consternație la *Convorbiri*; și deși colegul nostru Iacob Negruzzi, Directorul *Convorbirilor* de atunci, nu avea nici o vină personală în acest regretabil incident, totuși a fost 24 ore cel mai nemângâiat dintre directorii revistelor din țară.

Putem să o mărturisim aceasta acum cu toată voia bună ce ne-o redă timpul care șterge totul, până și amintirea celor mai neplăcute momente din viața noastră.

Medalia însă are două fețe, și fiindcă în fond dreptatea eră în partea *Convorbirilor*, această revistă a avut satisfacțiunea să se vadă deplin răsbunată.

A văzut după scurt timp *Revista Contemporană*, apriga sa adversară, dându-și sufletul, pe când *Convorbirile* trăesc și astăzi, și ce e mai mult, a văzut pe însuși Hasdeu figurând cu cinste în rândurile scriitorilor dela *Convorbiri* și asistând la ședințele săptămânale ce se țineau în București la domniile Maiorescu și Negruzzi, ba încă a avut deosebita plăcere să-l vadă colaborând în coloanele ei în Octomvrie 1884, când a publicat o poezie intitulată *Zilele babei*, și în Iulie 1885, când a publicat cuvântul *Așă*, extras din *Magnum Etymologicum*, la care ocazie redacția *Convorbirilor* a inserat în josul articolului următoarea notiță:

„D-l B. P. Hasdeu ne-a comunicat acest inte-

„resant specimen din marele dicționar etimologic român ce lucrează, specimen despre care vorbim sem în No. 1 al *Convorbirilor Literare* a. c. (1885), și-i deschidem cu plăcere coloanele revistei noastre păstrând după dorința autorului ortografia întocmai“.

Mărul nu mai eră putred.

Este bine înțeles că revenirea lui Hasdeu la sentimente prietenești pentru gruparea dela *Convorbiri* nu-i poate fi imputată ca o slăbiciune; din contra, trebuie să o considerăm ca o dovadă despre rectitudinea judecății sale în materie literară și științifică, unde animozitățile personale n'au loc și unde discuțiunile cată să aibă adevărul la bază și să-și păstreze caracterul lor de pură obiectivitate.

De altfel Hasdeu a schimbat de mai multe ori de sentimente în privința *Convorbirilor*. Iritabil, ca orice fire de artist, și supus impresiunii momentului, el ușor se supără și tot așa de ușor se împacă. În fond el nu eră om păstrător de uri îndelungate.

Cu această ocazie trebuie să recunosc că dacă în sânul cercului *Convorbirilor* s'a născut acum 42 de ani un curent sănătos pentru cultivarea literelor și artelor române, acest curent s'a repercutat în toate unghiurile țării și a deșteptat în inima tinerimii de atunci dragostea pentru munca literară, așa că *Convorbirile* s'au susținut ani de

*
BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITĂȚII
BUCUREȘTI

zile nu numai cu producțiunile membrilor din jurul ei, ci și cu o mulțime de alte lucrări ce-i veneau din diferitele părți locuite de Români.

Apoi rând pe rând au început a se forma și în alte orașe cercuri literare, dintre cari unele chiar fără simpatii pentru *Convorbiri*, dar totuș foarte utile, căci din ciocnirea ideilor răsăria scânteia adevărului și fiecare scriitor știindu-se supravegheat, controlat, își îngrijiă mai bine lucrarea și nu se alunecă să braconeze în codrii literaturii ca în pământul nimănui.

Exemplele bune au totdeauna o înrăurire binefăcătoare.

Astfel a prins lumea a se îndulci de frumusețea poeziilor, legendelor și poveștilor noastre populare, a răsfoi cu interes cronicile și documentele vechi colbăite de veacuri, pentru a scoate la lumină istoria neamului nostru, pe care multă lume dela noi, și încă din cea pretinsă civilizată, o cunoșteă mai puțin decât pe a Franței și a Germaniei.

Limba noastră strămoșească, desgropată încă de Vasile Alecsandri ca o comoară ascunsă dela vetrele țărănilor și adusă la cinste în palatele bogătașilor, a fost încet, încet frământată, subțiată, îmbogățită, așa că acuma, putem zice, e destul de fiină și de mlădioasă pentru a exprima orice nuanță a gândirii și a simțirii.

Iar din toată această fiertură a intelectualității noastre românești a ieșit o pleiadă de poeți, no-

veliști, romanțieri, dramaturgi, istorici, filologi, etc., născători de opere de valoare ce vor trăi, precum și un mare număr de reviste, poate prea mare, pentru puterea de mistuire a publicului cetitor de astăzi; dar oricum fie, ele sunt semnul îmbucurător al progresului realizat, și chiar dacă unele nu sunt tocmai temeinic înființate și nu corespund scopului, totuș din numărul cel mare selecțiunea se va face dela sine și cultura generală nu va rămâne în pagubă.

În tot cazul s'au trecut vremile acele înapoiate, pe când în toată Țara-Românească nu era nici o revistă sau abia una singură, și aceea cu vieață șubredă și scrisă într'o limbă care astăzi nu s'ar mai putea citi.

Acest vederat progres se datorește în bună parte mișcării dela 1867, care ne-a scos din starea de stagnațiune în care lăncezisem mai bine de 15 ani.

A fost în adevăr înainte de 1867 o perioadă de amorțire intelectuală care se explică prin faptul că mai toți vechii scriitori ajunseser în faza neproductivă a bătrâneței, iar alții noi n'au putut ieși la iveală din cauza neconținutelor tulburări ce au sguduit Statul nostru și au absorbit toată activitatea și puterea de muncă a poporului. Astfel abia scăpați de ocupațiunea rusească și de cea austriacă am și intrat în vâlmășagul marilor lupte pentru *Unire*, lupte memorabile, unice în istoria noastră, apoi am trecut prin două căimăcării provizorii,

prin două alegeri pentru Divanul ad-hoc și prin o perioadă de șapte ani de domnie a lui *Cuza Vodă*, primul Domn ales din libera voință a poporului.

În scurta lui domnie însă spiritul public a fost mereu atras și stăpânit de marile reforme politice și sociale ce erau la ordinea zilei și cari au pus bazele României moderne.

Negreșit că în acest interval, când însuș existența țării eră în joc, când creierul poporului eră preocupat numai și numai de grija constituirii Statului român, toate talentele destoinice nu puteau să aibă răgazul și liniștea sufletească necesară pentru a se deda la îndeletnicirea recreativă a artelor și literelor.

gama | Talentele se produc și se dezvoltă numai când sunt la adăpost de vicisitudinile zilei de mâine

Dar la 1867, când *Unirea* eră definitiv cucerită când steaua bună a țării ne-a ajutat să dobândim pe tron o Dinastie străină ereditară conform dorinței Divanurilor ad-hoc, când în sfârșit am căpătat încrederea că, ieșiți din frământările periculoase, suntem singuri stăpâni pe soarta noastră, atunci eră tocmai momentul psihologic ca mișcarea literară oprită în loc de mai mulți ani să iea un nou sbor.

Așa dar paralel cu renașterea politică s'a produs și renașterea literară.

Atunci, ca o necesitate a timpului, s'a înființat

revista *Convorbirile*, care a devenit repede organul de manifestare a tuturor cugetărilor, simțirilor, impresiunilor înmagazinate în acele timpuri de cumpănă.

A fost ca un fenomen de adevărată descărcare electrică, ca o ploaie roditoare ce s'a revărsat peste câmpul părăginit și de aceea revista *Convorbirile* s'a născut atunci cu o putere de viață capabilă de a o face să se strecoare prin toate greutatețile unui răstimp de 42 ani, și să ajungă acum la bătrânețe încă în bună sănătate.

Apoi cece a dat *Convorbirilor* acea deosebită trăinicie, a fost nu numai împrejurările favorabile în cari s'a născut, ci și avântul scriitorilor de atunci, cari neinflențați de nici un scop egoistic s'au devotat intereselor culturale ale neamului și prin o statornicie de muncă ce nu are exemplu, au lucrat mereu și fără preget la sporirea avutului nostru literar și științific.

Astăzi, fără lipsă de modestie, putem să ne prezentăm înaintea străinătății cu un stoc cultural considerabil, ca un popor ieșit din vârsta copilăriei și să revendicăm rangul ce ni se cuvine între popoarele civilizate.

De unde cu jumătate secol înainte, străinătatea abia dacă cunoștea situațiunea noastră geografică și etnică, dar despre starea noastră culturală nici ideie nu aveă, astăzi vedem cu satisfacțiune cum multe din scrierile autorilor noștri sunt traduse

în limbile moderne cele mai răspândite, ceea ce probează evident că dacă aceste scrieri au meritat osteneala unei traduceri, au trebuit să aibă o reală valoare.

Unul dintre marii plămăditori al limbii și descoperitori de comori istorice, ieșit la suprafață în acest proces de fermentare al intelectualității noastre, a fost fără îndoială Hasdeu care, deși nu plutea în sfera de activitate a *Convorbirilor Literare*, dar în ogorul în care a lucrat a aruncat sămânță multă și roditoare și în ramura istoriei și a filologiei cu deosebire, s'a ridicat mai presus de toți predecesorii săi.

S'a zis însă de unii și alții că dânsul ar fi comis mai multe greșeli în lunga sa carieră de om de litere și de știință. Nu-mi permite cadrul restrâns al acestui discurs să enumăr și să discut aici diferitele chestiuni controversate ce au ocupat presa în acele timpuri.

Mi-ar trebui pentru aceasta volume întregi și o competență pe care nu o posed. Hasdeu care a lucrat în toate direcțiile și a atacat toate genurile, a avut în adevăr o viață prea mișcată, prea activă, prea plină de inovațiuni îndrăznețe, pentru ca la rândul lui să nu fi întâlnit oameni cari să-l urmărească, să-l critice și să-i găsească felurite neajunsuri în peregrinările sale istorice, filologice și literare. Intr'o grădină atât de vastă, cu flori atât de multe și variate precum a fost câmpul de

muncă al lui Hasdeu, nu e exclusă posibilitatea să se găsească ici, colo câte o plantă de calitate inferioară. Dar chiar de s'a găsit, cine astăzi ar putea să-i arunce piatra?

Toți fără deosebire suntem supuși greșelilor, însă nu toți avem spre compensație îndărăptul nostru o comoară intelectuală acumulată ca aceea a lui Hasdeu.

Suflarea morții, perspectiva timpului au șters cu desăvârșire în ochii posterității orice umbră din cadrul vieții sale pământești, lăsând să se vadă numai razele luminoase ale muncii sale neîntrecute, singurele cari străbat distanțele și vor străluci prin pătura vremurilor.

Hasdeu este deci și va rămâne, orice s'ar zice, cel mai mare istoric al generațiunii sale, căci el cel dintâiu, precum am arătat, a înțeles noua îndrumare ce trebuie să se dea istoriei care nu se cuvine să fie o simplă înșirare de fapte, ci are mai cu seamă menirea să oglindească întreaga și adevărata viață intelectuală, economică și politică a unui popor, și să arate cauzele determinante cari au produs șirul faptelor ce închiagă istoria aceluia popor.

Deasemenea în ramura filologiei dânsul, prin cunoștința multor limbi străine și mai ales a tuturor dialectelor slave, precum și prin operele sale limbistice săvârșite, a ocupat cât a trăit neînterupt și fără contestație vârful piramidei.

Prin urmare, cât va exista un neam românesc, o limbă românească și o cultură românească, Hasdeu va străluci pe cerul cultural al neamului ca un luceafăr de mărimea întâia.

Dar cecece înalță și mai mult această interesantă figură în inchipuirea noastră și ne mișcă până la înduioșare, este dragostea nemărginită ce o închinase fiicei sale Iulia. Dela moartea ei prematură, întâmplată, precum am zis, în floarea tinereței, Hasdeu n'a mai trăit o minută fără ca gândul, simțirea, visurile și toate faptele vieții sale să nu fi fost îndreptate exclusiv spre amintirea iubitei fiice. Timpul care cu aripa sa tămăduitoare îndulcește totul, lui din contra îi afâță și mai mult dragostea aceasta prelungită dincolo de mormânt, așa încât, suggestionat aș putea zice, el o simția pretutindeni ca o umbră binefăcătoare, ca o ființă ideală, îndumnezeită, ce-i întovărășia căpătâiul de noapte, îi îndulcia suferințele și-i exaltă bucuriile. În excitarea sa nervoasă, el o vedeă chiar a ceea, îi ascultă glasul, îi urmă povețele, și astfel avea iluzia, dacă nu chiar certitudinea că ea trăește o a doua viață. Dacă în rigorismul unor materialști neînduplecați această dragoste neobișnuită ar părea o slăbiciune,—o Doamne! ce sublimă, ce înălțătoare este totuș această slăbiciune care revarsă în mod statornic din inima îndureratului părinte o dulce poezie peste mormântul scumpei sale fiice!

Apoi dela o vreme marele Maistru al neamului,

îmbătrânit, obosit, nemai având orizonuri deschise înaintea sa, s'a retras în singurătatea Carpaților, unde își zidise un castel fantastic care simbolizează toate credințele lui mistice și toată dragostea lui pentru Iulia.

Acolo, fiindu-i închise porțile viitorului, spiritul său putea în schimb să-și exploreze în liniște trecutul, o țară imensă, bogată, singura de care se mai putea bucura.

Acolo ca un geniu al pădurilor și-a trăit cele din urmă zile ce-i rezervase Dumnezeu și apoi încet, încet s'a stins, el, ultimul vlăstar al neamului său, s'a stins cum se stinge un frumos asfințit de soare, iar sufletul lui ușurat de povara pământescă s'a dus să-și îmbrățișeze fiica în plaiurile nemuririi.

Cu strângere de inimă, stimați Colegi, am întreprins să vorbesc despre Hasdeu în această înaltă instituțiune de cultură. Rog deci să fiu iertat de greșelile ce voi fi comis, căci dacă nu voi fi fost în stare să pun în relief, cum aș fi vroit, nemuritoarea lui figură, vina este că el a fost un prea mare model pentru slabul meu penel.

Față de dânsul, de trecutul lui, de opera lui, eu, umilul său urmaș, m'am simțit intimidat, micșorat, întocmai cum s'ar simți un om în fața unui munte mare care îi dă impresia că niciodată nu-l va putea urca.

Posteritatea însă va aprecia mai bine pe Hasdeu și-l va ridica pe pedestalul de onoare ce se cuvine

unei asemenea naturi privilegiate, înzestrate cu atâtea daruri de mâna lui Dumnezeu.

Eu unul când mă uit aici împrejur în această ilustră incintă, par'că nu-mi vine a crede că Hasdeu lipsește; par'că tot îmi vine să caut pe acel scaun ros de lunga sa ședere, pe maiestuosul bătrân cu chipul de prooroc, știutor de multe lucruri din lumea aeva și poate și din alte lumi, întru atâta lipsa lui ne surprinde, întru atâta geniul are darul de a semăna cu nemurirea.

Hasdeu e dintre acele fapte alese cari n'ar fi trebuit să moară, căci e păcat să se risipească în neant atâtea mari însușiri izvorite din dărnicia divină.

Dar ce zic eu?... Hasdeu n'a murit și nu putea să moară. Prin însăș poarta morții el a intrat în nemurire. El e mai viu decât oricând în amintirea și în inimile noastre, deoarece astăzi figura lui înseninată, desbrăcată de haina pământească, apare mai frumoasă privită prin prisma dreptei judecăți.

Numele lui va răsună deci pururea nu numai sub această strălucită cupolă, ci și în orice loc și în orice timp va trăi o gintă românească pe coaja pământului.

Și acum, stimați Colegi, dați-mi voie să-mi încheiu cuvântarea aducând prinosul meu de dragoste, admirațiune și respect umbrei marelui Basarabian care a lăsat în urmă-i un gol ce cu anevoie se va umplea, căci oameni ca Hasdeu nu se nasc în toate zilele.

RĂSPUNSUL D-LUI IACOB C. NEGRUZZI

LA

DISCURSUL DE RECEPȚIUNE

RĂSPUNSUL D-LUI IACOB C. NEGRUZZI

LA

DISCURSUL DE RECEPȚIUNE AL D-LUI NICOLAE GANE

*Domnilor și stimați colegi,
Iubite coleg și vechiu amic,*

Este interesant și totodată caracteristic ca înalta instituțiune de cultură, ce se numește Academia Română, să chieме succesiv, la ocuparea aceluiaș fotoliu, doi bărbați așa de deosebiți în toate privințele, cum a fost ilustrul nostru coleg Bogdan Petriceicu-Hasdeu și cum este Nicu Gane, iubitul nostru coleg actual.

Este, în adevăr, greu de închipuit un contrast mai mare decât cel ce prezintă acești doi oameni de litere.

Modul lor de a concepe lumea și vieța, felul lor de a cugeta și de a scrie, întreaga lor mentalitate, chiar și caracterul și sentimentele lor intime, sunt cele mai deosebite, chiar cele mai opuse.

Regretatul nostru confrate Hasdeu s'a încercat în toate genurile literare și s'a ilustrat ca istoric și ca filolog. El a început prin a scrie anecdote, nuvele, poezioare, un roman : Duduca Mănuca și chiar câteva drame : Domnița Ruxandra, Petru Rareș. În intervale el a scris monografiile istorice, ca de ex. : Ioan Vodă cel Cumplit. După aceea, adâncindu-se tot mai mult în studiul trecutului națiunii noastre, se poate zice că el a creat Istoria critică a Românilor. Trecând în urmă la studiul filologiei, spiritul său ager a pătruns repede și cu limpezime în toate secretele acestei științe, precum dă o strălucită dovadă începutul dicționarului „Magnum Etymologicum“, ce se găsește în mâinile noastre, dar care a rămas neisprăvit. Iar spre seara vieții sale studiul fenomenelor misterioase, așa zise spiritiste, l-au învăluit în așa fel, că ele au absorbit aproape întreaga sa activitate intelectuală.

Negreșit că, cu o putere productivă așa de multiplă și de variată, omul înzestrat cu talentul cel mai mare nu poate reuși de o potrivă în toate genurile. De aceea și posteritatea va constată la Hasdeu o deosebire însemnată în meritul diferitelor specii de scrieri ale sale.

Hasdeu a fost bărbatul erudit, cercetătorul fin, omul de spirit ager și pătrunzător; el nu a fost omul imaginației vaste, nici al sentimentelor calde și profunde, și spre marea pagubă a istoriografiei și filologiei române, nici al statorniciei lucrării.

Sub ce aspect cu totul altul te înfățișezi tu, iubite coleg! După exemplul scriitorilor antichității, al poezilor Renașterii italiene și al autorilor clasici francezi din secolul al XVII-lea, tu ai debutat și ai rămas statornic în acelaș gen în întreaga ta activitate literară.

Om al imaginației și al sentimentelor, fermecat de frumusețea pământului ce este al nostru și iubitor al poporului ce, într'un șir de aproape două mii de ani, s'a întemeiat și desvoltat pe scoarța lui, opera ta s'a îndreptat spre descrierea acestei bucăți de pământ pe deoparte: a vieții, caracterului, înfățișării, obiceiurilor locuitorilor ei, pe de alta.

Nu voi uita niciodată—căci impresiunile tinereței rămân deapururea vii în memorie—ele sunt, după cum se exprimă poetul Grigore Alexandrescu:

„tovarășe a vieții și fiice-a bucuriei“

nu voi uita, zic, efectul ce a făcut în Societatea literară „Junimea“ din Iași, de curând înființată, și asupra mea în particular, cetirea întâiei nuvele ce ai scris: „Fluerul lui Ștefan“.

De mult nu se mai produsese adevărate nuvele originale în limba română și începuturile fericite făcute de Costache Negruzzi, Vasile Alexandri și puțin după dâșii de Alexandru Odobescu, toți iluștrii membri ai Academiei noastre, aproape nu mai avusese urmași.

Timpurile erau pe atunci foarte serioase și preocupările tuturor se învârtiau împrejurul unor evenimente grave și politice și sociale.

Cei dintâi trei ani de domnie ai lui Vodă Cuza au fost ocupați cu întemeierea Unirii țărilor surori, Unire al cărui jubileu de jumătate de secol l-a serbat cu entuziasm întreg poporul român la începutul anului acestuia. După ce, în urma înfrângerii nesfârșitelor greutăți externe, acest act măreț se înfăptui, veni epoca organizării noastre lăuntrice care, nu de ajuns studiată și pregătită de guvernele și adunările legiuitoare ce se urmau repede unele după altele, dădù loc la o răsboire îndelungată între ideile și propunerile cele mai contradictorii.

Reforma care provocă luptele cele mai pasionate erà cea rurală, fiindcă atingeà interesele întregii populații dela cea mai avută până la cea mai săracă. Nici nu erà altfel cu puțință într'o țară, care trăește și acum încă, dar pe atunci mai mult decât în zilele noastre, trăià numai din agricultură și din creșterea vitelor.

Vodă Cuza și Ministrul său Mihail Kogălniceanu, ilustrul nostru fost coleg și președinte, nerăbdători de a înlăturà greutățile nesfârșite ce întâmpinau, crezură nimerit să decreteze reforma rurală chiar prin mijlocul unei loviri de stat și să o impună cu mare energie, dar și cu pripire.

Toată lumea fu lovită în interesele sale, mai

mult poate prin graba aplicării legii decât prin dispozițiile ei; și repede o parte foarte însemnată din bărbații cari, prin tradiție, erau deprinși să conducă poporul nostru, se înstrăină de Domnitor. Așa se întâmplă ca să se facă un gol în jurul celui dintâiu Voevod ales din voința liberă a națiunii, după cum așa de fericit te exprimi, iubite coleg, și așa se explică cum din pătura inteligentă a poporului nu făcù nimeni un gest pentru a opri sau măcar a descuraja mișcarea revoluționară ce aveã de scop îndepãrtarea din scaunul domniei a întemeietorului Unirii și înlocuirea sa cu un Domnitor străin, după dorința exprimată, cu nouă ani înainte, de Adunările Naționale, numite Divanuri ad-hoc.

Din contra, între anii 1864 și 1866 mulți bărbați de seamă, chiar din prietenii intimi ai lui Vodă Cuza, între cari și Vasile Alexandri, dulcele nostru poet, se țineau cu totul la o parte de viața publică, întristați și discurațați, văzând cu părere de rău calca ce luase lucrurile în țară.

Situația la începutul anului 1866 erã gravă și puteã deveni chiar amenințătoare pentru Statul român, dacã Pronia cereascã nu ne-ar fi ajutat să găsim pe barbatul vrednic ce aveã să ocupe tronul vacant și să întemeieze pentru toate timpurile domnia ereditară la noi; Domnul care a reînсуflat poporului nostru încrederea în sine și atât în zile de luptă, cât și în timp de pace, cu răbdare, ener-

gie, abnegație, înțelepciune și dreaptă cumpănire a prezidat în șir de patruzeci și trei de ani destinele patriei noastre.

Dar precum în mijlocul celor mai mari furtuni și revoluțiuni ce frământă planeta noastră, sunt vietăți cari merg neatînse calea lor înainte, așa în mijlocul preocupării și îngrijorării generale, un cerc restrâns de tineri, ce nu se lăsase răpiți de șuvoiul politic, căută mulțumire și plăcere în ocupațiile senine ale literaturii și științelor. O societate literară din Iași, „Junimea“, precum o denumise veneratul nostru membru onorar d-l Teodor Rosetti, se adună regulat odată pe săptămână pentru a ceti în comun: traduceri în proză și versuri din literaturile străine, studii de estetică, filologie, istorie, metafizică, descrieri ale naturii, povești și cântece culese din sânul poporului nostru, produceri originale din toate țările locuite de Români și ale membrilor cercului în special. Ei discutau îndelung sistema cea mai bună pentru scrierea limbii române, chestiune asupra căreia a domnit în șirul mai multor generații și mai cu seamă pe atunci, când abia se introduse în mod oficial alfabetul latin, în urma unei circulări a regretatului Ion Ghica, ilustru membru al Academiei, o confuziune desăvârșită; criticau cu nepărtinire operele vechi și nouă ce formau literatura națională, mai ales după principiile susținute și bazele așezate de ilustrul nostru confrate d-l T.

Maiorescu și, în sfârșit, țineau regulat conferințe publice — numite prelecțiuni populare — despre subiectele cele mai diverse cu cari se ocupă spiritul omenesc.

În una din acele seri plăcute se ceti deci nuvela ta „Fluerul lui Ștefan“ și toți ascultătorii au rămas încântați de poezia cuprinsă în descrierea fermecătorului colț de pământ ce se numește Brădăjelul, de simplitatea sentimentală a persoanelor și de frumusețea limbii în care narațiunea eră scrisă.

Toți membrii societății, din cari câțiva sunt prezenți aicea — d-nii Maiorescu, Caragiani, Quintescu — te-au lăudat atunci și te-au îndemnat să urmezi calea începută.

Și ne-ai ascultat.

Ai avut fericirea să îmbogățești literatura română cu un șir de nuvele, povestiri, poezii lirice, manifestări ale sentimentelor celor mai nobile ale sufletului tău și cu o traducere în versuri din cea mai vestită poemă ce s'a produs la popoarele moderne.

Rând pe rând eu personal am avut mulțumirea să public în revista *Convorbiri Literare*, pe care am condus-o aproape treizeci de ani, mai toate zămislirile imaginației și talentului tău.

Am publicat nuvelele tale istorice ca „Petru Rareș“, „Stejarul din Borzești“, fantastica povestire „Domnița Ruxandra“; nuvele tragice ca „Șanta“ și „Piatra lui Osman“, în care se găsește o măes-

trită descriere a Bistriței și călătoriei pe plute dela Dorna la Piatra; ai trimis *Convorbirilor Literare* istorisiri vesele și pline de *humour*, precum: „Două Nebunii“, „Vânătoarea“ și în deobște toate descrierile plăcerilor și petrecerilor tale vânătoarești; ai compus povestiri străni ca imaginație, cum sunt „Sf. Andrei“ și „In Vacanțe“, și în sfârșit altele pline de o gingașă duioșie, precum „Duduca Bălașa“, „Aliuță“ și „Andrei Florea Curcanul“. Această din urmă nuvelă avu cu drept cuvânt un mare răsunset în publicul nostru, căci, afară de frumusețea limbii în care e scrisă, ea a fost cea dintâi bucată literară în proză ce-și luase ca subiect scene din recentul războiu al Independenței și caracterizarea ostașului, în special a dorobanțului român. Exemplul tău avu mulți urmași, printre cari, răsărind dintr'un număr nesfârșit de nealeși și nechiemați, câțiva scriitori distinși, ca stimatul nostru coleg d-l Duiliu Zamfirescu, regretatul nostru confrate Dimitrie Ollănescu și cunoscutul nuvelist premiat de Academie, d-l Mihail Sadoveanu.

Pe lângă mai multe volume de proză, ai scris un șir de versuri, cari vor plăcea totdeauna. De parte de tine tânguirile multor poeți, cari își cântă suferințele sufletești din cauza neîmplinirii dorințelor lor nemărginite, relei alcătuirii a lumii și societății, nestatorniciei sentimentelor umane sau absolutei noastre neputințe de a pătrunde în mis-

terul existenței. Tu nu calci pe această cale bătută, ci, vorbind mai mult de mulțumirile decât de durerile și neajunsurile vieții, privești cu inimă împăcată la ceea ce ne pregătește implacabila soartă. Ca și Horațiu, care ne recomandă să păstrăm în totdeauna un cuget demn și egal—*aequam mentem*,—tu te uiți cu liniște la sosirea inexorabilă a sfârșitului, care turbură sau înspăimântă pe atâți muritori. Într'o poezie ce-mi adresezi cu ocaziunea zilei tale de naștere, se manifestă toată seninătatea cugetului tău față de trecerea nemiiloasă a anilor și venirea bătrâneței :

Vin, amice din pruncie,
Să ciocnim două pahare.
Voiu să trec cu voie bună
În a iernelor hotare.

Și cu voie bună ai făcut acest pas, căci ți-ai păstrat productivitatea literară, pe care mulți dintre noi nu o mai au. Chiar în timpurile din urmă ai mai scris câteva volume de proză: „Spice“, „Pagini răslețe“, „Zile trăite“, și altele, demne în totul de operele tinereții tale.

De mult ar fi fost indicat să intri ca membru activ în mijlocul nostru, și totuș a fost o întârziere, precum s'a întâmplat și în alte corpuri învățate din țările cele mai înaintate în cultură și civilizație. Și dacă îmi este iertat să compar lucruri mici cu cele mari: Si licet parva componere

magnis, chiar în Academia cea mai celebră, cea franceză, care de aproape trei secole aruncă în depărtările cele mai mari o lumină și o strălucire așa de vie, s'au primit adesea abia foarte târziu scriitorii cei mai talentați, ba autorul dramatic francez cel mai mare, al cărui geniu incomparabil a mărit mai mult ca oricare altul gloria literară a patriei sale, nu a fost niciodată ales membru al Academiei franceze.

Pentru aceea epigonii, membrii urmași din strălucitul corp i-au așezat bustul în sala ședințelor și i-au făcut vestita inscripție:

Rien ne manque à sa gloire, il manqua à la nôtre.

Noi însă, fie din cauza numărului mai restrâns al bărbaților culți, fie că, născuți într'un secol de egalitate, am știut să netezim colțurile ascuțite ce despărțiau aiurea sau despart încă deosebitele pături sociale, am știut totdeauna să facem dreptate până la urmă și să chiemăm în mijlocul nostru pe toți bărbații de merit și de talent ce s'au distins pe tărâmul literelor sau științelor.

Fii dar bine venit între noi, iubite coleg și amic, și primește urările ce-ți facem ca în bătrânețea verde de care te bucuri să adaogi încă multe verigi la lanțul scrierilor tale, spre îmbogățirea literaturii naționale și bucuria tuturor membrilor din Academia Română.

TABLA DE MATERII

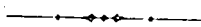
	Pag.
1. Ciubucul logofătului Manole Buhuș	5
2. O serbare școlară (Amintire)	35
3. Mângâiere	53
4. Poveste de Crăciun	63
5. Alecsandri-Eminescu	79
6. La desvălirea statuiei lui Vasile Alexandri, în Iași, 1906	86
7. Jubileul „Convorbirilor Literare”	95
8. La mormântul lui Mihail Kogălniceanu (3 Iulie 1902).	101
9. Două lumi	109
10. 24 Ianuarie 1859—1909	127
11. Bogdan Petriceicu-Hasdeu, discurs de recepțiune la Academia Română	141
12. Răspunsul d-lui Iacob C. Negruzzi la discursul de recepțiune	169

VERIFICAT
2017

Cărți literare editate de aceeași librărie

	L. E.	
COLEȚIUNEA SFETEIA	V. ALEXANDRI. Despot-Vodă	1.—
	M. EMINESCU. Proză	1.—
	C. NEGRUZZI. Poezii și Teatru	1.—
	IOAN SÂNDULESCU. Poezia Lirică din timpul răș- boiului pentru neamul nostru 1877—1878	1.—
	BERNARDIN DE SAINT-PIERRE. Paul și Virginia și Coliba Indiană	1.—
	GORUN. Robinson în țara românească	1.—
	ÎN GANE. Spice	1.—
	GR. COATU. Din viața țărănească	1.50
	G. COȘBUC. Fire de tort, poezii	2.50
	— Cântece de vitejie	1.—
— Chrestomația pentru toți Români	—90	
— Răsboiul nostru pentru neamul nostru	—95	
— Povestea unei coroane de oțel	1.50	
— Sacontala	5.—	
— Aenis	2.50	
L. DRUȘ. Dușmanii neamului	2.50	
BUCURA DUMBRAVĂ. Haiducul	2.—	
ALEX. GHERGHEL. Cântece în amurg	2.50	
A. HOLBAN. Oameni celebri din antichitate	3.50	
H. LECCA. Cancer la inimă	1.—	
S. NĂDEJDE. Patimi	2.—	
— Robia Banului	2.—	
I. SLAVICI. Din bătrâni — Manea	2.50	
TH. SPERANTIA. Anecdote populare I	2.50	
— " " II	2.50	

VERIFICAT
2017